

Fischer, Otokar
Orloj světa

OTOKAR FISCHER

ORLOJ SVĚTA

RA O 3 DĚJSTVÍCH

Nakladatel Fr. Borový v Praze

ORLOJ SVĚTA

OTOKAR FISCHER

ORLOJ SVĚTA

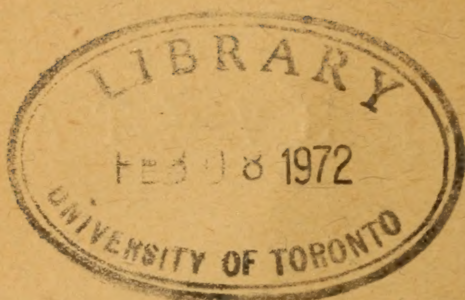
Hra o třech dějstvích

II. kniha Jeviště

Nakladatel Fr. Borový v Praze

1921

LIBRARY
FEB 8 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

HUGOVI BASSOVI

OSOBY:

Profesor Šerý
Ljuba, jeho dcera
Jiří Paulus
František Paulus
Ředitel Starè
Adam
Božena Molnarová
Ministr Vacátko
Tajemník Straka
Kuděj
Hanička, jeho neteř
Dorazil
Koníček
Malíř Vlček

Sluhové, úředníci, lid

Děje se za našich dnů

PRVNÍ DĚJSTVÍ.

Velký barokní sál knihovny. Žebříky přistaveny k regálům. Celá místnost vzbuzuje dojem čehosi nadměrně do výšky vyhnaného. Uprostřed na zemi velký globus. Vzadu balkon. Přední kout sálu vpravo je upraven za archeologický kabinet, čemuž nasvědčují busty antických božstev. Vpředu vlevo točité schody, vedoucí na galerii.

Vpředu vpravo profesor Šerý *vyndává knihy z regálu, dívá se na ně a klade je na stůl. Poblíže něho u stolku sedí* Ljuba *a čte. S balkonu vniká sem hluk z ulice, je slyšet pevný krok množství v pochodu, z dálky zaznívá dělnická píseň.*

Profesor *ustane v práci:* Zavři dvéře. *Nervosně:* Prosím tě, zavři na balkon.

Ljuba *jde k oknu:* Charašó!

Zpěv zdola zní silněji.

Profesor: Co je to tam?

Ljuba *dívá se ven:* Projev solidarity se stávkujícími.

Profesor: Lenoši!

Ljuba: Nesou standartu: poslední výstraha. *Zavře.*

Profesor *z hloubi duše:* Představovali jsme si to jinak.

Ljuba: Je přece před volbami, tatínku!

Profesor: A to má omlouvat každé darebáctví? *Mlčení.* To se ti také líbí? Takoví chlapi?

Ljuba: Ti dole? Každý pro sebe ne. Ale za čím jdou. Lidi odsoudíš. Myšlenku polaskáš.

Profesor: Dnes není žádná myšlenka ztřeštěná dost, aby za ní nešli. Vylíhne se v nějakém mozku nesmysl a blázni na něj letí.

Ljuba: Neshodneme se, tatínku. *Usedla a čte.*

Profesor: Tak mi aspoň odporuj, dítě! Ale to mlčení, to je nejstrašnější zbraň vás mladých, ani slyšet nás už nechcete. *Před sochou:* Tady se dýchalo. *Zálibně:* Hladíš ty tvary, je ti lehko a žiješ v slunci a přímo voníš tu krásu života.

Ljuba: Vždyť jsou to přec jen odlitky.

Profesor: Ale ještě v kopii je věčnost. Kdežto zde — nedá se tu dýchat, v té mizerii! Vystěhovat se!

Ljuba: Kam, tatínku? Do Řecka chceš?

Profesor: Do jaké jsme doby zabloudili! Pryč, vůbec pryč z dvacátého století. Dnes je všechno bez tvaru, měkké a falešné . . .

Ljuba: Všechno teče. Všechno letí.

Profesor: Roztéká se to, rozplizuje, rozmazává —

Ljuba *zasněně:* Já vidím život. A je jako krystal.

Profesor: Protože sem nepatříš. Protože jsi po ní.

Ljuba: Ano, ale maminčka by dnes cítila stejně jako já.

Profesor: Pověz, odkud se to bere, co je mezi námi? Je to z války, že jsme se tak odcizili? Zavřeš okno a proniká to stěnami. Je to to, čemu říkáte duch doby? Řekněte

raději nákaza. Člověk už nežije život, ale život žije dnes člověka.

Ljuba *visionářsky:* Ale vidím ho před sebou. Vede mne za ruku a má pochodeň vysoko v rukou. Až přijde, bude tu zase světlo.

Profesor: Ano, vidím ho také, ale bude se mnou, tvůj hoch, můj světlonoš. Usmíváš se?

Ljuba: Jen aby už tu byl!

Profesor: Z Paříže není přec daleko. Ovšem, když nejezdí vlaky —

Ljuba: A přijde, najednou, rozlétnou se dveře a bude zase dobře. Ale za pravdu dá mně. My si s Jiřím příliš dobře rozumíme. I přes moře a dálku. Naše myšlenky a naše touha, to bylo vždycky jako spojité nádoby.

Profesor: Ano. Před válkou.

Ljuba: Tím více to bude teď.

Profesor: Jen když už je přes tu velkou vodu. Jen když je už v bezpečí. Ani trochu se o něj nebojíš?

Ljuba: Vzpomeň si, tatínku: kdo z nás dvou byl víc rozčilen, když Jiří byl zatčen? a když pak musil na frontu? Já jsem ani chvíli nepochybovala o jeho, o jeho zvláštní hvězdě.

Profesor: To říkám také, narodil se na šťastné planetě.

Ljuba: František tvrdí, že se jeho hvězda vymyká všem astronomickým výpočtům; a co by jiného ubilo, jemu dá novou sílu: každá útrapa, každé nebezpečí.

Profesor: Kdo se dívá s hvězdárny, nerozumí ještě lidem.

Ljuba: A kdo se dívá od řeckých soch, tatínku?

Profesor: Jen se jim posmívej. Učit byste se od nich mohli —

Ljuba *s úsměvem:* Charašó, charašó!

Profesor: Prosím tě, toho nech.

Ljuba: Ani nevinné slovíčko —

Profesor: Ne. Od tebe ani to ne. Já to od tebe nesnesu, mluvíš-li —

Ljuba: Svou mateřštinou. Ty bys chtěl, abych zapřela matuščinu památku.

Profesor: Matku do toho nepleť. Byla šlechtična a neznala by se k tomu, čemu ty říkáš po rusku myslit.

Ljuba: Ty bys mi chtěl vyrvat ze vzpomínek mou zem. Ale já ji dnes miluji ještě víc než dřív. Protože víc trpí.

Profesor: Protože víc vraždí, řekni raději.

Ljuba: Nech mi mou víru, že se tam přece rodí něco nového, něco ohromného.

Profesor *ukáže na balkon:* Tohle to se tam rodí. To přišlo odtamtud, od vás, z východu. Vzpamatuj se přece! Zubožili ti vlast, zradili čest a nás, nás by byli vyhnali, prodali, zmrzačili, kdybychom tam byli zůstali. Styď se, že tak můžeš mluvit! *Jde k ní; po chvíli, mírněji:* Tak už dost, byl bych jen zbytečně prudký. Pojď raděj a pomoz mi při tom stěhování.

Ljuba: Pomohu, tatínku. Ale, i kdyby se Jiří nevracel, já bych zde v museu nezůstala.

Profesor: Soukromá asistentka dává tedy výpověď? A kde můžeš zůstat? Kde jsi vydržela? Co do tebe vjelo, jaký duch

neklidu tě to posedl? Nedostudovala jsi — snad, že ti scházela jeho pobídka, z banky jsi odešla, abys nemusila sloužit „kapitálu“ — zde jsi alespoň za větrem, můžeš dumat a blouznit —

Ljuba: Ale já nechci být za větrem, jak říkáš —

Profesor: Co je to s tebou? Snad by ses nechtěla dát — na hvězdářství?

Ljuba: Nežertuj, tatínku, ty věci jsou příliš vážné. Já to nedovedu slovy vyjádřit, co prozatím jenom cítím; Jiří to uhodne, on mi to pozná na očích. Ale zde, zde jsem jako zazděná. Mezi neživými maskami. V mrtvém nějakém městě, které mi nic nedává, které mi nic neříká —

Vstupuje František.

Profesor: Doktore, když je někdo na vaší věži a myslí stále na nějaký sociální převrat nebo jak tomu dnes říkáte — může ho ještě baviti, co se děje nahoře na obloze?

František: Ó ano, pane profesore, my jsme tam sice nad světem, ale ne mimo něj. My tam nežijeme ve vykopaném městě jako vy zde.

Profesor: Tak? To jsi se naučila od něho, po něm to opakuješ? A vy, vy máte svou moudrost ze své observatoře? A hvězdy, ty jsou vám takovým — žurnálem světa?

František: Ne. Tam nahoře, tam je zrcadlo všech věcí.

Profesor: Ale podivně se tam nahoře ty věci obrážejí, nemyslíte? Mně se zdá, že vy na nebi nestudujete mléčnou dráhu, ale spíš nějaký chaos našeho starého světa.

František: Ne, ne, to zemské hemžení se tam nejeví podle hesel dne.

Profesor *vezme s Ljubina stolku brožuru:* A to zde a to zde — to je také z hvězd? To je ta filosofie, kterou s Ljubou pěstujete? To vy jste ji naučil milovat její krajany, kterými by měla povrhovat?

František: Bývalý carský úředník by takhle přece neměl mluvit!

Profesor: A Jiřího bratr by zas neměl smýšlet jako vy!

František: Znáte mé myšlenky? Zpovídal jsem se vám, pane profesore?

Profesor *ukáže na brožury:* Ta barva mluví za celou zpověď.

František: Totiž vy nevidíte nežli tu barvu. Všude ji vidíte. Ale jinak, promiňte, jinak jste pro celou dobu slep.

Profesor: Myslíte, že nevidím? Nechci se jen pošpinit. *Odhodí sešity.*

František: A pak, má domnělá neshoda s mým bratrem, vyčkejte přec —

Profesor: Bratr! Jak to vyslovujete! Váš bratr vítr, váš bratr je slunce a každý nepřítel byl by vaším bratrem.

Ljuba: Mírni se, tatínku. Proč se rozčiluješ?

Profesor: Ano, rozčiluji se, protože on ani nezasluhuje svého bratra. Takového bratra!

Ljuba: Tatínku!

Profesor: Před Jiřím se můžeme všichni stydět, dítě. Ten provedl revoluci činem, doktore.

František: A nejen ústy, chtěl jste dodati?

Profesor: To jste dodal vy, ne já.

František: Podpisuji. Ale já jsem přec nepřivolal tu srbskou kouli, která mne poslala zpátky a konec konců hodila nahoru na mou věž.

Profesor: Ale jděte, kdybyste vy se byl dostal na druhou stranu, vy byste dnes nemluvil o převratu, vy byste ho dělal. Ale vy mne neposloucháte.

František: Naopak, usmívám se.

Profesor: To činíte vždy. Protože člověka neberete vážně, vy věčný posměváčku.

František: Protože vím, jak člověk trpí. Protože vím, jak se trpí v dnešní době.

Profesor: Svou soustrast byste také mohl dávat na jevo jinak než smíchem.

František: Kdybych se přestal usmívat, poznal byste mé — podvratné myšlenky a musil byste mne dát zavřít.

Ljuba: Až se vrátí Jiří, bude to snad s vámi dvěma snesitelnější. Vždyť jste mne napolo utrápili těmi hádkami.

Profesor: Až se Jiří vrátí, tak tu udělá vůbec pořádek, v to pevně věřím.

František: Myslíte, že zavede diktaturu? Je učenec a vrátí se zase k své pravé lásce. To ostatní je u něho jen povrch.

Profesor: Dnes ho potřebujem k větším úkolům; na knihy, doktore, stačíme my.

František: Podívejte se, Ljubo, jak váš tatínek pohrdá svým povoláním.

Profesor: To je zase jeden z vašich šprýmů.

František: Když se sebe víc podivujete kresbě, kterou jste objevil na vykopané váze

— všechny své objevy byste dal za to, moci být tím, kdo je tam vyobrazen; na jeden jedinký den moci být Achillem.

Profesor: Tvému Achillovi, Ljubo, závidím, ale jinak nikomu na světě.

Ljuba *přicházející* Haničce: Tak nám jdete pomáhat, Haničko? Ale to byste neunesla.

Hanička: Poslal mne sem strýček, že to ponesem spolu nahoru. Počkám tu na něj.

František: Co je vašemu strýčkovi?

Hanička: Nestarám se o něj.

František *profesoru:* S tím Kudějem je to zvláštní věc. V poslední době to propuká jako hotový stihomam. Také obět vašeho občanského pořádku, jejž tolik hájíte.

Profesor: Aby se to u vás nesvezlo na dnešní společnost! Mohou normální lidé za každého trhana?

František: Tím to nevysvětlíte. U Kuděje to sedí hloub. Jako by ho něco z dávné minulosti tlačilo k zemi. Na něm by se dalo přímo ukázat —

Profesor: Ale tu písničku známe, můj milý. Na něm by se dalo ukázat, že celá dnešní kultura nestojí za nic. Ne? Nebo jak zní ta fráze? Že je vylhaná; že se octla ve slepé uličce; a že je nutno stavěti znova; od základů znova; a tedy nejdříve všechno rozbourat —

František *s úsměvem:* Obstál byste výborně při zkoušce, vždyť z vás, pane profesore, byl by zcela statný obrazoborec, kdyby na to přišlo.

Profesor: A věříte, vy, inteligent, takovému mluvení?

František: Mám-li říci, čemu věřím, a mohu-li se do takového Kuděje vmyslit: že tohle to zde, *ukáže dokola,* nenávidí, smrtelně nenávidí, to chápu.

Profesor: Proč?

František: Protože to nosí na svých zádech jako soumar a nic z toho nemá. Leda že si tu a tam může koupit nějaký elixir a spít se do bezvědomí. Ale jaký má k tomu vztah? Utahalo ho to, udřelo ho to, a měl by jen jedinou touhu: spálit to, rozbít, rozmlátit.

Kuděj *vstoupil za posledních slov, přicházeje z vnitřka knihovny; tupě mumlá pro sebe:* Spálit, rozbit, rozmlátit.

Profesor *se obrátí; Františkovi:* Buďte tak dobrý: vykládejte to ještě před ním, ano? Nalijte mu ty své duchaplnosti do hlavy! — Kuději, tak co, tyhle folianty mi odnesete nahoru, ano?

František: Kuději, copak máte? Že se tak díváte pořád do země.

Ljuba: Pojďte, Hanička vám pomůže. Aby to bylo nahoře zase jak to bývalo — až se Jiří vrátí.

Kuděj: Kdy se vrátí? *Plačtivě:* Slečinko, kdy se vrátí?

Ljuba: Každý den tu teď může být. Každou hodinu ho můžem čekat. Haničko, představte si, tolik let pryč a najednou tu bude.

Hanička *v rozčilení:* Krista Pána, to nemůže být.

Ljuba: Najednou tu bude. Včera večer přišel telegram. Už není v Americe. Franku, mně se točí hlava, když to řeknu nahlas:

najednou tu bude stát; tady v plném světle bude stát.

Hanička: To musí být hrozně krásné, tohle štěstí; a jaké velké oči naše slečna hned má, když to řekne.

Kuděj *Františkovi; v úzkosti:* Pane doktor, oni byli ke mně vždycky hodný. Vašnosti, já se jich budu držet, on byl na mne tak zlý —

František: Co je vám? Už celou tu dobu, co víte, že se musí vrátit —

Profesor: Ale takhle vrnět, když slyšíte, že tu může být každou chvíli! Člověče! Výskat byste si měl s námi se všemi. Jiří vás přece neuhrane.

Kuděj: Já dám výpověď. Já tu ani chvilku nezůstanu.

Profesor: To si vyjednejte s panem ředitelem. Bude u mne nahoře. Ale tohle, hybaj, nahoru s tím. Pojďte, ukáži vám, kam se to postaví. *Odchází po schodech nahoru, za ním* Kuděj *a* Hanička *s nákladem knih. Zůstanou* Ljuba *a* František.

František: Všude je ho plno. Je vzdálen a přec mezi námi. Jiří a zase Jiří. Vzduch kolem vás přímo bzučí jeho jménem. Ljubo! Vy šťastná Ljubo!

Ljuba: Proč se teď neusmíváte, Franku? Proč jste náhle tak vážný? Vy se na něj netěšíte?

František: Víte, jak jsem ho vždy měl rád; a jak jsem k němu vzhlížel. Každý se na něj těší. Jen jeden, ten tam, *ukáže za Kudějem,* má strach. Všichni ho milujem: a z lásky k němu já vám dvěma nebudu chodit na oči.

Ljuba: To zní, jako byste mi dával s bohem, Franku.

František: Skoro.

Ljuba: Byla bych velmi smutna, kdybyste se se mnou doopravdy loučil. Budete s námi, se mnou a s Jiřím —

František: Loučím se jen s tou samotou, kterou jsme spolu prožívali. S těmi chvílemi, kdy jste se mne ptávala na smysl našeho života a na smysl toho hrozného — tam venku — a kdy já vám směl odpovídat.

Ljuba: Když jste ke mně přišel se vzkazem od něho, ze žaláře —

František: To jsem ještě patřil mezi mrtvé víc než mezi živé.

Ljuba: Tenkrát, jak Jiří myslel, že umíráček na dvoře zvoní jemu. A já jsem ani tehdy nepřestala věřit v jeho hvězdu. A sotva jste vstoupil, po prvé jsem si povšimla, jak jste jiný než on. Nejenom pro tu bledost, která vám zbyla z nemocnice. Před tím se mi zdávalo, že máte tolik podobného. Pak jsem poznávala čím dál tím víc, že máte to, co jemu schází.

František: Naopak, Ljubo. On má, co schází mně. Jemu přec nechybí nic.

Ljuba: Ne. Jemu nechybí nic. Jenom... jenom váš klid. Jenom vaše bolest. Jako dítě jsem ho měla ráda, jak děti mají rády: ale pak, když jsme přišli do Prahy, ten rok, co k nám docházel, nebyl dlouhý, a přec myslím, že jsem poznala všechno, co má v duši. Ohromné bohatství jsem poznala. Ale že by ho kdy něco bolelo, opravdu

v duši bolelo, na to si nevzpomínám. Já myslím, že on to nedovede, mít bolest.

František: Aspoň o tom neví. Nemá na to kdy.

Ljuba: A povězte, nebudu mu překážet, když mám v sobě tolik zmatku? Víte, on zasluhuje samé světlo a teplo. On sám je takový světlý a takový... okřídlený. Jako ta socha zde. Já ho vidím — a když si chci představit, jak tu bude stát, vidím, že přede mnou stojíte vy a někdo, já nevím, jste to vy anebo on — někdo na mne promluví takovým hlasem, takovým hlasem, že najednou ta tíha se mne spadne a já prohlédnu a budu vidět, kde teď jenom tápám.

František: Váš otec od něho také čeká světlo.

Ljuba: Což pak, tatínek by mi nejraději namluvil, že jsem v Rusku vůbec nikdy nebyla. Maminka, ta by mi porozuměla; dovedla by poradit — ne, ne poradit, ale pohladila by slovem. Jmenovala se Ariadna: ale ta nit, kterou mi zanechala, to je jenom cit, jenom pud.

František: Svěřte se té niti a nedejte na to, co vám namlouvají. Já vás chápu, Ljubo. Váš bratranec Jára — tady, *ukáže na sochy,* se na vás dívají pozdravy z jeho atelieru, padl teď tam u vás a na vás chtějí, abyste nenáviděla jeho vrahy. A vy nemůžete: protože to jsou Rusové; protože v tom snu, který je omámil a sesurověl, bylo něco z vaší víry; protože vy cítíte, že v tom šílení a vraždění nemůže být jenom ďábel, ale také záblesk něčeho svatého —

2*

Ljuba: Mluvte dál. Takhle se mnou nikdo nemluví, jen vy. A to uklidňuje.

František: Což je to něco nového? Což jsme to nepoznali také my? Na začátku války: dovedli jsme nenávidět ty, kdo nám postříleli naše nejdražší? Ne, my jsme děkovali jejich zbraním, my jsme děkovali vrahům svých bratří, protože jsme tenkrát věřili jejich vírou. A vy, Ruska mezi cizími, vy, bílá duše, duše soucitná, vy trpíte hrůzou a nadějemi své země, vy berete její vinu za svou a její hřích za svůj a čekáte na někoho, kdo by s vás dovedl sejmout ten kříž, kdo by vám ulevil, oteplil, prozářil ten bolestně skřížený pocit ve vašich prsou...

Ljuba: Ten skřížený pocit ve mně... Mně je, Franku, že bych měla vzít na sebe cizí kříž, že mám povinnost vzít na sebe celý ten bolestný kříž...

František: Cítíte-li bolest, zjasňuje se vám zrak. Kdo dává s bohem, je rozchodem očišťován. Buďte statečná, Ljubo; buďte věřící, Ljubo. Pokoj s vámi. Pokoj s vámi.

Ljuba *v úzkosti:* Neodcházejte, Franku. Neodcházejte, Franku.

František: Byl jsem tu něco platen, podařilo-li se mi trochu zmírniti váš stesk; a ukázat vám, jak se dívat, zdaleka, tiše dívat; kdo byl už zpola na onom světě jako já, nepatří do života, ten se už jenom dívá, dívá. Ale chtěl bych vás přesvědčit, že máte v svém srdci ten zlatý klíč, ten zázračný klíč, kterým otevřete pokoj, kam jiní vstoupit nemohou: Pokoj míru v labyrintu světa.

Ljuba: Teď zní mi váš hlas, jako by přicházel odněkud zdaleka, zdaleka. A jako bych slyšela matušku, tak teple to zní, tak pobožně, pokorně.

František *velmi vroucně:* Zavírám oči a vidím, jak se díváte. Tak jako vy se nedívá nikdo. Ten pohled, Ljubo, bude mne provázet —

Ljuba: Tak jste se mnou nikdy nemluvil...

František: A i když vás nebudu vidět, já budu blízek... budu blízek tomu tichému záření z vás... To, jak vy se díváte, Ljubo, to je skutečnost: taková krásná skutečnost, jako když zpívá v lese pták a jako když na horách leží sníh. Věřte mi, kdo jako já jenom zvláštním nedopatřením nebes byl z operační síně přinesen zpět a znovu dýchal, ten má pro to nějaký šestý smysl, pro to, co je skutečné a co je komedie... Když tady Kuděj nadává na těžký náklad, to je skutečnost; ale když váš tatínek, promiňte, čeká Achilla, to je, to je... pentlička. Když se tisíc hltavých čtenářů vrhá na ty zbytečné poklady zde, *ukáže na knihy,* je mi to k smíchu; ale když si vzpomenu na vaše oči, Ljubo...

Ljuba: Neodcházejte, Franku, prosím vás o to, nedělejte mi srdce tak těžké.

František: Proč mne nepropouštíte? Proč mne neposíláte pryč? Copak nevíte, že vy jste jediná skutečná bytost — vy kromě mých hvězd —, jediná, pro kterou stojí vůbec za to, aby se žilo?

Ljuba: Franku!

František: Proč jste mne nechala ml-
vit? Proč jste mi nerozkázala, abych b
zticha? Proč jste mi nedovolila, abych še
Ljuba: Bylo to tiché, krásné a sam-
zřejmé — —
František: Teď je pozdě, Ljubo, p
let bojuji s tím jedním slovem, pět let
přemáhám a jsem věrným zástupcem své
bratra —
Ljuba: Nedělejte mi srdce tak těžk
František *jde k ní, zastaví se všc
sklopí hlavu s rukama sepiatýma, boju
vnitřní boj a pomalu, těžce má se k o
chodu. Ze zadu, z knihovny, vběhne* Ji
v plášti, v dressu.
Jiří: Ljubo! Holubice! Písničko m
Objímá ji.
Ljuba: Jiří!
Jiří *na kolenou před ní:* Kolem svě
jsem tě nes —
Ljuba: Konečně jsi tu! Jiří! Jiří!
Jiří: — až jsem tě donesl sem. Pořá
pořád jsi byla se mnou. Miláčku! *Obrc
se.* Francesco! Vy dva! My tři!
František: Vítám tě, hochu. Ze srd
tě vítám.
Jiří: Hochu, zdráv? Jsi ještě pobledl
Ale život je zase krásný, viď? Holčičko m
lovaná! Před ním můžeme, před ním sm
Líbá ji. Františkovi: Neodcházej. Tak jse
si to představoval, *ukáže nahoru:* zde pc
mou nekonečností. Tak jsem to vídal
snách, když mne uprostřed toho uspáv
vého ra-ta-ta-ta přepadala touha. Čast
často mne přepadala.
Ljuba: Jiří, tady jsme se viděli naposle

Jiří: Jako by to bylo včera bývalo!

Ljuba: Pak mne už k tobě nepustili.

František: A jak jsi se sem dostal?

Jiří: Vždyť já se toulám světem. Křížem krážem.

František: Nedávno byls ještě v New Yorku.

Jiří: Také. A v Polynesii. Také. A mezi Indiány —

Ljuba: A mezi Rusy —

Jiří: Ve vládě tmy. Také. *Přehlédne Ljubin úzkostlivý pohyb. Překotně:* Svět je vám nádherný, děti. Ale je malý, všecko je tak blízké. Jenom tys byla v dálce. Se mnou a přece tak daleko, daleko, v nedohlednu. A co u vás? Jak jste žili?

František: Jak bůh dal.

Jiří: Všechno při starém?

František: A ty jsi ještě zmládl.

Jiří: Zkrásněla má krasavice. Tatínek?

Ljuba: Zavolám ho.

Jiří: Ne, zůstaňme ještě chvíli tak, my, co patříme k sobě. Ale poslal jsem ti posla své lásky, viď, máš ho ráda, je to znamenitý chlapec, že ano, a dobrý můj bratr —? Tak se přece hýbejte, blázínkové, vždyť se díváte, jako bych byl s nebes pad.

Ljuba: Cekáme tě den ze dne —

Jiří: Na určito ohlásit jsem se nemohl. Já žil ze dne na den a chtěli mne málem poslat zase za oceán. Jen tak tak, že jsem si vynutil tu jízdu sem. A jsem rád, že jsem tu dřív, než mrtvý nějaký list. *Zaníceně:* Chtěl jsem ji popadnout celou, bez příprav, tu největší chvíli svého života!

Ljuba: Největší chvíle života... A tu čekala, oči upřeny ke vchodu, čeka jsem na ni a čekala jsem na tebe — jak na svého mesiáše.

František: Vzduch se tu chvěje tvý jménem — nezní ti v uších?

Jiří: Snad jsem tu chvíli úmysln zdržoval, co tomu řekneš, má drahá? N něco ohromně velkého se člověk přece mu ještě těšit, že ano? *S úsměvem:* A kdy jste mi tu tak přes noc udělali 28. říje tak jsem si schovával svůj druhý nejslav nější den. Dověděl jsem se o tom opožděn ale bylo to asi závratné u vás, co?

František: Jenže teď říká každý druhý představoval jsem si to jinak.

Jiří: Ale to zde, to všechno je krásné to je skutečnost ještě krásnější nežli se Když jsem uviděl první věž, musil jsem s kousnouti do rtů, aby mne to nepřemohlo Tenkrát, jak mne z kriminálu vezli na západ jel jsem také přes Prahu, ale byla noc A dn s, dnes tloukly zvony a obloha byl modrá nade mnou. A teď, jak jsem už stá dole na rynku a viděl ho zase před sebou ten náš „obludný dům“, s dlouhou, rovnoměrnou fasádou oken, starodávný šlechtický znak nad portálem a do výšky vyhnanou věž se vzdušným globem — tvou tvrz věčnosti, Francesco —, já se musil zastavit a zatajil se mi dech a šeptal jsem si: ještě tři minuty, ještě dvě minuty mne dělí od mé chvíle — a jak jsem stál venku, já současně viděl vás dva uvnitř a viděl jsem jej, svůj sál, a tak běžím do zadního vchodu, ten klíč — vidíte — to bylo skoro

jediné mé zavazadlo — a teď mám zase všechno, všechno, po čem se mi stýskalo. Tobě se nestýskalo, Ljubo? A co jsi dělala ten celý čas?

Ljuba: Čekala jsem, čekali jsme na tebe, každý čeká nějakou spásu, nějaký zázrak —

Jiří: Ale, ale, má holčička mluví tak rozčileně.

Ljuba: Teď bude zase jasno, když jsi tu. Bylo tu tak dusně bez tebe. Všichni na tebe čekají... Žila jsem tak bezradně bez tebe. Tolik jsem se namučila vším tím novým, co je ve světě venku —

Jiří: Kdybys to viděla zblízka, poznala bys, že je to všude stejné, jak to bývalo odjakživa. Jenom to brát s humorem a nekazit si náladu tím „novým" a tím „starým" světem. Hlavní je mít kuráž, mít lehkou mysl, lehkou krev —

S galerie sestupují profesor *a* Starè.

Jiří: Návštěva, pánové, neohlášená!

Profesor: Golubčik moj! Pozdravljaju těbja vsěj dušoj! *Líbá ho.*

Ljuba: Tedy přec rusky, tatínku.

Profesor: To je jiná. S ním ano. Tys byl u našich, na Sibiři —

Jiří: Jenom na skok. Dvakrát. Po prvé s generálem na inspekční cestě —

Starè *slavnostně:* Jiří Paulusi! Přijde na má slova. Vzpomeňte si. Tady to bylo. Tady jsem vám říkal: z vás bude velký muž.

Jiří: Mám špatnou pamět, pane řediteli. Ale beru na vědomí, že mi to říkáte dnes.

Starè: Nevděčníku! Nepřeje mi slá
že jsem ho objevil. Jste chloubou naš
musea, ale my nezapomněli. V době per
kuce ohlásili jsme o vaší vědecké činn
přednášku, a není mou vinou, že k ní
došlo. Ale dole bude zlatým písmem
znamenáno, jací mužové od nás vyšli.

Jiří: Četl jsem v novinách. Vždyť
od vás povolává do vlády.

Starè: Portefeuille, vyslanectví, me
národní konference. Ve starém Římě k dik
tuře od pluhu, u nás od knih na hr
do Jerusaléma, k třetí internacionále. A
poznáte to zde, co reforem jsem prove
Tady to, *ukáže nahoru*, to se bude renovov
reparovat, restaurovat —

Profesor: Direktore, tvé zásluhy js
známy městu i světu. Ale rádi bych
slyšeli . . .

Jiří: Změny jsou tu opravdu velké!
nebývalo, vždyť tady v tom koutu je
zařízeno jako archeologický ústav.

Profesor: To byla válečná náhražl
Ale teď se špitál vyprázdnil a tak to, j
vidíš, stěhujeme zas nahoru, do kabin
nad nekonečností.

Jiří: Ty sochy také?

Profesor: Ty jsou po Járovi. Pos
nám je, než jel na frontu.

Jiří: Co pak Jára . . .?

Profesor: Ty nevíš, že padl? Nedáv
Pod Urálem. Proti těm, *nenávistně*, . . . sp
sitelům světa.

Jiří: Zlořečená zem!

Ljuba *úzkostně:* Ne, Jiří, nemluv tak

Profesor: Zlořečená banda! Slyšíš, Ljubo? Kdo měl pravdu? Ty nebo já?

Starè: Ty sochy přinesl váš Cástek; nebožtík Cástek; to jste už seděl.

Jiří: To jsou tedy pozdravy dvou mrtvých. Dvou drahých mrtvých.

Starè: Částkovi říkáte také drahý? Měl byste k tomu nejméně příčiny.

Jiří: Své nejvěrnější kamarády míval jsem přece vždycky mezi vašimi sluhy, pane řediteli. Až na jednu výjimku. Na jednu hnusnou výjimku. Žije ještě ten chlap, ten Kuděj?

František: Uvidíš ho.

Starè: Jeho krásnou neteř také uvidíte.

Jiří: Když si vzpomenu, jak v mém procesu vypovídal — A za to ten klidný tón mého Částka. Jak je možné, že takový člověk skončil sebevraždou?

Starè: Je přece prokázáno, že měl Cástek styky s policií.

Jiří: Jestliže měl styky s policií, bylo to v nejlepším úmyslu a na můj podnět, pro dobrou věc.

Starè: Pro dobrou věc? Bylo to dobré, že vás udal?

Jiří *prudce:* To není pravda. Kdo si troufá —

Profesor: Všichni to víme. První na to přišel Adam.

Jiří: Ten vlastenec! Tady se na mrtvém spáchala justiční vražda. Od kdy že se to ví?

Starè: Prasklo to hned po převratu.

František: Řídíš se svým citem, jako vždy.

Jiří: Řídím se jako vždycky tím, co vyč z lidské tváře. Za svého Částka bych d ruku do ohně. Jemu jsem věřil jako — jak svému bratrovi.

Starè: Máte pravdu, zásluhy a vir budou se musit revidovat. Apropos, co js říkal knihám, které jsem vám posílal d kriminálu?

Jiří: Kdybych byl dostal jedinou, jak to mohla být pro mne radost!

Starè: Cože, nedošly? Tak to jste ne dostal ani tajnou zprávu chemickým inkou stem, kterou jsem vepsal do své před poslední monografie?

Profesor: Nech ho, za chvíli ti pov že on byl ten přestrojený zahradník, kter tě chtěl vyvést na svobodu. Raději nár pověz, jak jsi se dostal sem. Odkud?

František: Neudělal sis cestou mal výstup na ledovec?

Jiří: Také. Ale jen abych si osladi čekání. Za švýcarskými hranicemi je zaražen doprava.

Starè: Já, já bych byl přiletěl aeroplánem

Jiří: Copak to na mně není vidět, ž přijíždím z oblak? Ale přistáli jsme šťastně

František: To se u tebe rozumí samo sebou.

Jiří: Připojil jsem se k sportovní výpravě. Zelená jezera se na nás těší, Ljubo Pinakotheku jsem rozeznal, pane profesore Rakouské Alpy, *obrácen k Starè* — vidě jsem je na dálku — vzpomínají svého věrného syna.

Starè: Ó prosím, mým rodištěm jsou Alpy jihoslovanské.

Profesor: Tak ukaž přec, ať si tě pořádně prohlédnu. A zůstal jsi, jaký jsi byl, viď, tady tvůj bratr by nám tě byl nejraději přemaloval. Tvůj otec, anima pia, měl by radost z bohatýra. Že se toho nedožil! A pověz, přinášíš diplomatický vzkaz? nebo vojenský?

Koníček *nese knihy; radostí je upustí:* Ježíš Maria, kapitán Paulus!

Jiří: Starý brachu, jak se vede? Co dělají kamarádi? *Potřásá mu rukou.*

Koníček: Představovali jsme si to sic jináč —

Jiří: Nebruč, starý. Schází ti, že nemůžeš zas hrr na někoho?

Koníček: A to bylo přec krásné, panečku.

Jiří: A snad zase bude. Prosím vás pěkně, pánové, když se tak člověk setká s kamarádem — kolikrát nás to mohlo trefit spolu, viď, Koníčku — tak si řekne: pravý muž je přec jen, kdo se umí se vším rvát. Vy se mne ptáte na můj vojenský vzkaz, pane profesore. — Ale ano, přišel jsem na novou formaci úderných praporů, a teď, když jsem se na hradě hlásil, tak jsem to hned udal; ale my Paulusové nemáme vojančinu v krvi, viď, *Františkovi:* a nevím, co by mně byl řekl tatínek, hlásal přec věčný mír jako pravý potomek našich emigrantů — Nu a co, Koníčku, stále na pozoun?

Koníček: Teď už zase na basu. A jenom v Elyseu.

Jiří: Až budete psát dějiny svého ústavu, pane řediteli, na muzikanty nezapomeňte. Uměl vám ten Anton troubit, že si ho jednou, v dubnu v sedmnáctém to bylo, sám colonel

Favre zavolal k raportu, aby mu zanotoval náš reveil. A zpívat jsme také dovedli, co?

Koníček: Nejlíp, když k tomu bylo vínečko. Ale to měl kapitán prim. Zvlášť, když to byly ty z jeho kraje, ty slovácké... A já hlásím, já mám kapitální nápad, *jde do zadu a volá:* Hej, Dorazile, Dorazile, hola!

Jiří: Co pak je s Dorazilem? Z toho prý se stal politik na slovo vzatý, dokonce jsem o něm slyšel v Paříži, že prý přijde na volební listinu —

Koníček: Volební listina: ano, to je ten můj nápad.

Jiří: Snad bys nechtěl, abych já — — Vítám vás, Dorazile, kandidáte poslanectví, nečekal jste mne, viďte!

Dorazil: Čekal, pane doktore, s každým transportem jsem vás čekal, po každé jsem stál před nádražím —

Jiří: A posledně Hanička stála s vámi — *Ljubě:* to se divíš, má drahá, co všechno vím.

Dorazil: Ale jak je to možné —

Jiří: To já o vás vím ještě docela jiné věci. Vyhledal mne v Paříži Bureš, váš vůdce, totiž dosavadní váš vůdce Bureš, a povídá mi —

Koníček: To zase vím já, co mohl povídat. Že by to bylo štěstí pro naši stranu, kdybys to mohl převzít za něj, když on to už doma nevydrží. Však jsme často hovořili, že ty bys byl ten pravý pro nás. A zkrátka, já to řeknu rovnou, jak to máš rád. *Ve vojenské posici:* Bratře kapitáne, ty jsi k nám měl na frontě řeč: shledáme-li se doma,

a prý ti řeknem, co máme na srdci. Tak á mám na srdci tohle: abys nás ved; ako tenkrát na atak. Abys ty byl náš první, uhle Dorazil by byl na druhém místě —

Jiří *se srdečným smíchem:* Děkuji ti a důvěru, je to pěkný žert, ale —

Koníček *uražen:* Není to žert, a nebyl y to žert, to půjde do tuhého a někdo to ude musit být, kdo má chuť do pranice.

Jiří *udobřujícím tónem, uhodí ho přáelsky na rameno:* Vidíš, to by mne lákalo. le to není nic pro mne, do toho já se neletu. A víš-li pak, že nejsi první, kdo mi abízí mandát? Váš Bureš, ten to myslel ocela vážně a dlouhatánsky mi vykládal áš program. A teď nahoře na hradě, tam nne ani nechtěli pustit.

Koníček: Nu tak, a nás tak odbudeš!

Jiří: Všechny jsem odbyl — a tobě, tu náš ruku, slibuji: kdybych měl někdy chuť lo toho skočit, tak bych šel s tebou, vámi dvěma. Což, ono by to bylo docela iezké, udělat takovou veselou vojnu —

Koníček *škrábe se za uchem:* Vidíš, hlape stará, tuhle ostudu sis mohl uspořit. ak aspoň půjdu s novinou, jaký vzácný ost nám přišel. *Odchází s* Dorazilem.

Jiří: Já a politika —? Doma je to mělké, kdo do ní vstoupí, pošpiní se. Co chcete politikou? *Vesele:* Nebojte se zatnout ěst a máte pokoj.

Profesor: To zní jináč, holčičko, než dyž o tom mluví astronom, že ano?

Jiří: Ale prosím vás pěkně, pánové, ždyť jsme to zažili na vlastním těle. Kdo ná trochu delší dech, ten tomu druhému

nařeže. Chvála bohu, že my jsme nebyli „ten druhý“. Kolem tohohle se točí dnes celý svět, dávají tomu hlubokou filosofii, ale je to starý kolotoč, a kdo se na to dívá, tomu se motá hlava.

Ljuba: A víc to není, Jiří?

Jiří: Ale, ale, z Ljuby se mi zatím stala politička. Věřící nové víry. *Ležerně:* Ta móda už přešla, Ljubo, v Paříži už to není fair, aby se mladé dámy oddávaly nadějím v sociální převrat.

Profesor: Výborně, naprav jí zas hlavu.

Jiří: Já jen žertuji, rozuměj, a nechci tě odbýt, ale věř, nestojí to za to, aby sis tím lámala svou drahou, drahou hlavu — ty to nerozřešíš, já také ne, a pak, ať si říká kdo chce co chce, jediné, oč jde napravo i nalevo, je otázka moci. Všechno ostatní k tomu přidávají noviny.

Ljuba: A naše víra, Jiří!

Jiří: Já jsem jich viděl několik zblízka, těch revolucí, ale ztratil jsem k nim úctu. K tomu je třeba mít duchapřítomnost a hlavně, abys uměla svádět lidi. Myslíš, že já bych to nedokázal, být sociálním apoštolem?

František: Jaké by to musilo být, aby to náš Jiří nedokázal!

Jiří *horoucně:* Ale my, děti západu a kdož vzýváme její svatou kulturu — *Františkovi:* ty se směješ?

František: Neřekl jsem ani slova.

Jiří *útočně:* Ne, ne, to mne zajímá, prosím, vysvětli mi přec —

František: Musí-li to být, dobrá; chtěl jsem jen říci: vy, kdož vzýváte svatou intriku.

Jiří: Nu dovol, takhle nevděčně —

Ljuba: Ne, prosím vás, prosím vás, nehašteřte se, nechte svět světem, co je nám do politiky —

František *udobřujícím tónem:* Ano, co je nám do ní, jsi tak průhledný a čirý, že ti pořád ještě vidím na dno; vždyť beztoho žiješ zas pro svou vědu.

Jiří: Ale pro jakou! Jediná krůpěj poznání a v ní celý svět: prvopočátky lidstva i s nedohlednem. Ljubo, zatajil jsem ti ve svých dopisech celé tři měsíce své odysseie. Jak se u vás už už schylovalo k převratu, poslali mne, nemocného, na zotavenou k Tehuanům, žil jsem tam jako cowboy na divokém koni, na krkolomných lovech, a tak se mi podařil malý objev: jako všechno nejdůležitější mimochodem a levou rukou. Teď se o to zajímají dvě akademie a vypravuje se tam odborná výprava —

Starè: Čeho se týká váš výzkum? To víte, cesty po Americe, to je můj živel.

Profesor: A indiánky zvlášť.

Starè: Ukáži vám, co jsem si na svých dávných toulkách zrovna o tom kmeni zaznamenal. Mohli bychom pracovat společně; pomyslete: cestopis Paulus-Starè.

Jiří: Kabelovali o mé přednášce referát se svůdným titulem: Československý revolucionář provádí revoluci ve vědě. Představte si: objevit základy praehistorické osady, dokázat, že tam dosud bydlí nezařazená lidská čeleď, zvrátit zákon o roz-

dělení plemen, vyvodit z toho nauku o minulém i budoucím stěhování národů — beztoho byla válka jen episodou v tom stěhování —

František: Ty jsi přece skvostný člověk, Juro.

Ljuba: Jako by ti křídla narůstala. Celý hoříš.

Jiří: Poletíme staletími, Ljubo. Dozadu i dopředu. Poletíme až tam, kde se sbíhají i rovnoběžky.

František: Obydlení jiných planet se tvůj objev netýká?

Jiří: To přenechávám tobě a dalším dohadům ... Co to vidím? Tak vy jste na světě?

Kuděj *sestupuje se schodů galerie:* On mne chce uhodit — já jsem nic neudělal!

Jiří *Františkovi:* Já tu jeho tvář nesnesu.

František: Nemluv tak necitelně. On je churavý člověk.

Jiří: Všechen můj cit se bouří, když ho vidím. Já bych na to přísahal, že to byl on, kdo mne udal, a nikdo jiný.

František: Kdo ti to řekl?

Jiří: Kuději, nehrajte přede mnou už komedii.

František: Chceš ho zastrašit?

Jiří: Já to vím. Já vím všecko. Všecko musí na světlo.

Hanička *přišla s* Kudějem; *oddaně se dívá na Jiřího.*

Jiří *Františkovi:* Z toho je u vás ten rozvrat, že jste příliš slabí na to, abyste takové lidi dali pozavírat.

František: Takové lidi? Čím se provinil? Tím, že se ti nelíbí. Tím, že ho vyhnali ze škol. Tím, že ho jako hocha odvedli k marině a naučili pít —

Jiří: Kdybych já měl co poroučet -- — Však já už vím, jak vypadá denunciant.

Ljuba: Jiří, my doma jsme změkli, změnili jsme se za tu dobu, nedovedeme tak odsuzovat člověka —

Jiří: Ale Částka jste odsoudit dovedli! Kdybys byla viděla, jak nejlepší chlapci padají, jak jim to rve celé kusy masa z těla, dala bys mi za pravdu, že běhá po světě tolik zcela zbytečných a že na takovém jednom nezáleží.

Vstupuje několik úředníků a sluhů *a jako na daný povel provolají unisono:* Ať — žije — doktor — Jiří — Paulus!

Jiří: Žije, ano, pánové, zde mne máte. *Adamovi:* Pane kustode, že hádám správně: že budete také zas kandidovat.

Adam: Nazdar, sokole. Vy jste pašák. Ale bohudíky, tentokrát už ne proti našim katanům.

Jiří: Vždyť já vím, že všechno jde svým mírovým tempem. *Vítá se s ostatními:* Že hádám správně: že máte o tři děti víc — A vy, vy jste jistě měl jubileum své padesáté sbírky —

Kuděj *Adamovi; těžce dýchá, sípe:* On ví všecko, on ví všecko —

Adam *brutálně:* Tak byste udělal nejlíp, abyste zmizel. Čím dřív, tím líp.

Kuděj: Ale já jsem to přece —

Adam: Každý musí nést následky toho, co udělal. Každý, rozumíte?

3*

Kuděj: Já za to přeč nemoh —

Adam: Budete ještě drzý? Podívejte se na něj — *na Jiřího.* Myslíte, že vám dá pardon? Už jsem vám to dvakrát řekl. Já vás chránit nebudu. Na co ještě čekáte?

Hanička *Jiřím nepovšimnuta, šla ke Kudějovi a stojí opodál.*

Kuděj: Já se ho bojím. Já se jich bojím... *Uteče.*

Jiří *Adamovi, jenž chtěl odejít:* A vy prý máte, pane kustode, důkazy proti Částkovi?

Adam: Tím přec nebudu takového slavného hrdinu unavovat. V takovou chvíli. Vám, když se vracíte z těch širokých obzorů, zdá se to jistě těsné u nás. Vám to bylo vždycky příliš nepatrné, co jsme tu podnikali.

Jiří: Jen vaše politika. Ty vaše drobné mince.

Adam: Ano, vy jste to všechno chtěl mít v pathetickém stylu. Po napoleonovsku. Hned od počátku vojny. Kdežto my jsme měli jen své všední starosti. O živobytí. O chleba. O ten náš jazyk. A o náš drahý lid.

Jiří: To se už cvičíte na souboj s Dorazilem?

Adam: Uzná-li mne národ hodným důvěry — —

Vstupuje Božena Molnarová *a* Straka.

Božena: How do you do, Mr. Paulus? You don't know me? *Odhrne závoj.* Na hradě mi řekli, že tu jste, spěchám, abych byla první. — Nedělejte, jako byste se teprv rozpomínal, vždyť se známe z dětství.

Jiří: Paní Boženo! Ale vítám vás!

Božena: Já se na nic neptám, nemusíte ani promluvit, od čeho pak jsou noviny, takoví páni mají už biografie. Ljubo, ty si na mne nevzpomínáš ze studií? *Podávají si ruce.*

Jiří: Co jste dělala celou tu dobu? Je to malá věčnost.

Božena: Už nejsem dítě jako tenkrát v Dubrovníku. Už nepláču, když mi někdo nechce dát hubičku... Škoda, že jsme se minuli v Americe, mohl by z vás být milionář.

Jiří: Vy jste —

Božena: Tatínkovo věno fuč; peníze po mém nebožtíku fuč; ty papíry od mého diplomata fuč — a teď je všechny strčím do kapsy.

Jiří: Vy máte šťastnou ruku.

Božena: Nechtěl byste si... přisadit?

Jiří: Jste charmantní, madame.

Božena: Zdržím se trochu v Praze. *Svůdně:* Ve čtvrtek odpůldne přijímám. Ale jen ty nejvybranější hosty. Na shledanou. Či jste tak docela... zadán? Tedy ovšem, dovolí-li to vaše srdce; vaše srdíčko. Pane Strako!

Jiří *ho zpozoruje:* Servus, příteli. Vodíš ještě slavné cizince po městě?

Božena: Já jsem přece už také cizinka, tak vyprovází mne.

Straka *tiskne mu ruku:* Jsem dívka pro všecko, jako vždycky. *Sebeironisujícím tónem:* Málo nás, nemůžem si dovolit specialisaci.

Jiří: A kde jsi teď?

Straka: Když je změna vlády, uvádím chefa do kultury. *Starému:* Přivedu ho,

aby se to zde dalo opravit. *Jiřímu:* A ve volných chvílích budu teď dělat volebního komisaře.

Jiří: Naše generace dělá všechno ve volných chvílích; *Ljubě:* viď, má drahá!

Božena: Pojďte, pane Strako — *na Jiřího:* ta pozoruhodnost nám pozoru nevěnuje. *Odchází se* Strakou.

Jiří: Všechno, jak bývalo, pánové! A já také. Kdo přes moře jde, mění podnebí, ne ducha. Kdo kolem světa se vrací, přichází dvojnásob svůj. Že by se duše mohla změnit, Ljubo, Ljubo, to je jen legenda. Škrtněme ta léta z kalendáře.

Ljuba *tiše:* Ale já jsem se změnila, Jiří —

Vzadu shon; je vidět sluhy *a* Haničku.

Dorazil *přináší Kuděje, jenž se brání:* Tak dáš-li už jednou pokoj!

Kuděj *zuřivě:* Pusť mne; sic —

Dorazil *ho postaví;* sluhové *ke Kudějovi.*

František: Co se děje?

Dorazil *Františkovi a Jiřímu:* Měl ji už na krku —

Jiří: Co?

Dorazil: Oprátku. Náhodou že jdu kolem černé komory. Slyším tam klení a jak někdo odkopl židli. Vstoupím — a vidím to nadělení: Kuděj se tam klátí. Vezmu nůž, přeříznu to, a teď mi ještě nadává.

Jiří: Ten věděl, proč.

Adam: A nic mu není?

Dorazil: Ten je zdráv. Zdráv jako kočka. A jako kočka škrábe. Prosím. Celou ruku

mi rozškubal. Vztekem. To je z vděčnosti, že jsem ho zachránil. Je celý vyměněn.

Jiří: To znám. To že měl smrt na jazyku. Jako při šturmu, jakmile ochutná krev.

Dorazil: Nepoznáte ho. Podívejte, ten zbabělec teď mlátí kolem sebe jako divý. — Haničko, odveďte si ho.

Hanička: Já se ho bojím. Jde z něho hrůza.

Adam: Jak by nešla. *Jiřímu:* Když jste ho do toho vehnal.

Jiří: Já?

Adam: Ano. Svěřoval se mi před chvílí. Kuději, nebojte se, nic se vám nestane. Ručím vám za to. Já vám dosvědčím, jak se k vám choval.

Kuděj *vytrhne se násilím sluhům, kteří ho drží:* Pustíte mne — Corpo di Bacco, pacholci! *Běží proti Jiřímu, v náhlé zuřivosti:* Proč jste se vrátil?

Jiří *stojí proti němu s rukama založenýma:* Hahaha! To je zábavné.

František: Nedráždi ho ještě. Nevidíš, že je nepříčetný?

Kuděj: A tohle — a tohle — nebudu to nosit — rozkopám — rozmlátím — *Vrhá se na jednu sochu, aby ji shodil s podstavce.* Sluhové *ho chytnou a odvádějí ho.*

Adam: Počkat, Kuději, počkat. Promluvíme si o tom po dobrém. *Odchází za ním. Trapné mlčení.*

František *Jiřímu:* Opravdu, za to, co z toho vzejde, jsi zodpověden ty. To bylo zbytečné.

Profesor *Františkovi*: Jestli spíš nejst zodpověden vy; vy a všichni, od koh pochytil své „rozmlátit“!

Jiří: Jdi. Můžeš se s ním ještě mazlit Jako Adam. S tím zbabělcem.

Ljuba *bolestně*: Ale Jiří!

František: Aby to bylo v bezpečí Dorazile, pojďte, pomůžeme panu profesorovi přestěhovat jeho starověk nahoru *Vezme velké album reprodukcí.* Dorazi *se chopí jedné ze soch a odcházejí s* profesorem *a* Starè *po schodech nahoru.*

Jiří: Ty jsi rozladěna — Promiň, miláčku.

Ljuba: Je mi tak úzko u srdce, Jiří.

Jiří: Co je ti? Přec ti nejde o toho — o takového — —

Ljuba: Ty sis na mne tam venku nevzpomínal, jaká jsem a jakého tě chci mít.

Jiří: Já že nevzpomínal? Jen co dojdou mé věci, uvidíš, v kolika řečích jsem vzpomínal na svou Ljubu, na svou bylinku, svou pravdu... Zde — *vyjme z kapsy* — jenom z Uralu duhový kámen a zde — do skořápky bys to schovala, sotva to ucítíš na dlani, ale celičkou tě přikryje ten měkký kašmírový šál. Vzpomínáš, kdy jsem ti ho sliboval —

Ljuba: Dávno — dávno —

Jiří: Ne, včera — včera — Ale co je ti? Nechceš ho? Nečekalas mne?

Ljuba: Ó, zdali jsem čekala!

Jiří: Nemáš radost, že jsem tu?

Ljuba *zaštká*: Představovala jsem si to jinak. *Plaše utíká dozadu.*

Jiří: Ale co je ti? Nerozumím ti. Miláčku — *Utíká za ní; scéna chvíli prázdna. Je slyšet, jak*

Hanička *zpívá na galerii*:

Hrdinu já viděla jsem
s hrdým čelem, milým hlasem,
viděla ho v snách.
Já jen dívka služebná jsem
a já práším prach.
Člověk míní, pánbůh mění,
teď jsem viděla ho v bdění,
sen už minul, ach.
Nevidí mne, pro mne není,
a já práším prach.

Jiří *vrací se s Ljubou, vážněji a vroucněji než mluvil dosud*: Ljubo, vždyť tady je můj sen a mé království. Já plnými doušky piji to slovo „moje", protože to vše mohu zas tobě stiskem ruky odevzdat. Vše, co jsem viděl, posílal jsem ti po vzdušných poslech, mracích a ptácích a po hvězdách, a bylo to jenom napolo mé, protože jsem neviděl odrazu ve tvých očích.

Ljuba: Mé oči jsou horké. Mé oči už nejsou lesní studánka.

Jiří: Nad tvýma očima, Ljubo, zvedají se a sklánějí jako dřív ty dlouhé řasy, aby zatajovaly a znovu odkrývaly modrou tůň — pramen mého světla. Ne, nikdo, nic mi nevezme mou čistou radost, mé hluboké štěstí. Tvé řasy, to bylo jako tiché víření motýlů, a tam v tom pekle mně bývalo, když jsem si na ně vzpomněl, jako bych náhle slyšel zurčení potoka a šumění lesního ticha někde u nás. A častokrát jsem vídal nás dva, nás dva za ruce se držet a stát

na tomto nejdražším koutku světa pod tím obrazem, na kterém letí, letí čas. Kolikrát jsem v duchu letěl sem! Kdykoli hořel nějaký klášter, viděl jsem hořet Prahu. Šrapnely jsem stopoval zrakem a mně se zdálo, že se zabořují zde do toho stropu a já viděl sál s proraženou klenbou, a mnich tam na obraze, mnich, který na mracích klečí, díval se zoufale do šklebivého prázdna. Místo nekonečnosti jen prázdné nic — to mne strašilo nejvíc, neboť to by byla hrůza hrůz. Zde jsem mezi svými a už v mládí necítil jsem se nikde tak svůj a pln slibů, jako když jsem se tudy procházel, duchové pozdravy kolemkol a nad sebou peruti věčna.

Ljuba: Když tě tak slyším, zdá se mi zase, že letíš na křídlech —

. Jiří: I tím knižním člověkem, jak vidíš, zůstal jsem tam venku. Nemění se nic, říkám ti to znovu, a pohleď, moji miláčkové, které jsem si tu nashromáždil, zůstali mi neporušeni. *Bere do ruky knihu za knihou.* Zde, vidíš, Ve víru času, zde Na rozmezí, zde Pekelný dar —

Ljuba: Pekelný dar?

Jiří: — polovičních talentů, zde Virtuosové života a zde Ve všech sedlech...

Ljuba: Nemění se nic? Tys nenapravitelný, Jiří. Jako tatínek. Co nechceš vidět, neexistuje.

Jiří: Co mám vidět? Naznačuješ — nemluvíš.

Ljuba: Kdyby ses mi chtěl podívat do duše —

Jiří: Kdybych se — —? Což pro tebe nežiji? To všechno je pro tebe, to všechno

jen tebou a tobě, má milovaná. Čím bych byl bez tebe! A já že tě nevidím?

Ljuba: Ne mne, ne mou radost, ale ten rozkol ve mně... Jaká jsem nevděčná, viď! Když slyším takovou líbeznou falešnici, pınou života a světových plánů, jako teď Boženu Molnarovou, cítím to dvojnásob. S jakou radostí by každá jiná se mnou měnila, když se vrátil takový, jako jsi ty, takový hazardující a nezkrotný a sebou jistý. Kdežto já, já nemám vyrovnané účty sama se sebou, já mám srdce napuštěné hořem čím dál tím víc — a ty bys potřeboval živou vodu, vodičku čistou, která by ti osvěžila oči. Já nejsem pro tebe, já jsem rozvířena a kalná, zlý vítr do mne pere, já mám něco ráda a nevím, mám-li na to právo —

Jiří: Ty máš někoho ráda a nevíš —

Ljuba: Ne někoho, ale něco... *Zmatena:* O své domovině mluvím a o své touze po ní a o své úzkosti o ni. Jak je to možné, že se lidé vraždí! Jak je to možné, abys vraždil člověka! V tu chvíli, jak jsi se vrátil, můj neklid ze mne vyrazil, ale já jsem věřila, že s tebou přijde světlo a mír. Jiří, ty jsi přišel, jako tanečník jsi přišel, jako vítr jsi přiletěl, jako zázračný letec nějaký jsi proletěl tím hrozným ohněm tam venku — a já byla doma, já zůstala v nečinnosti, a rozložilo mne to, rozleptalo mne to.

Jiří: Ljubo, před Verdunem to bylo, bylo to v listopadu a byl sychravý mrazivý den, když jsem letěl do druhých linií. Bylo to šílené — a že jsem zůstal na živu, v té dvojí palbě, máš pravdu, to byl zázrak. A

tehdy, v bláznivém praskotu, smrt před sebou, smrt v týle, prožil jsem okamžik nebeské lehkosti . . . Mně náhle bylo, že unáším tebe. Šlehlo mi srdcem, že tě držím za ruku a tebe a tvou lásku že mi nemůže nic na světě vzít, a já jsem drze vzýval osud: Snesu-li se zdráv, budeš na věky má. Pohleď, zůstal jsem na živu, vidíš mne před sebou — a přec že ta chvíle tenkrát klamala? Mohla taková chvíle, více smrt než život, mohla lhát?

Ljuba: Unes mne tedy, uleťme někam, daleko, pryč, pryč od toho zmatku, pryč od toho ve mně, pro co nemám jména —

Jiří: Chceš-li, ano, kraj světa tě ponesu—

Ljuba: Nemohu tu zůstat, je tu tak dusno u vás, nevyznám se už v sobě. Pojď se mnou, pojeďme k matuščinu hrobu —

Jiří *příkře:* To se ti povedlo. Takhle mne vyvést, teď jsem vystřízlivěl. Do Ruska! Blázníš? Co já bych tam dělal? Celý svět leží před námi, proč zrovna tam, tam —

Ljuba: Nedomluv, prosím, nerouhej se, je mi to drahé, je mi to svaté. Ty se tomu jen směješ, co nás dělí —

Jiří: Dělí? Revoluce? Snad světový názor?

Ljuba: Také já jsem rostla, co jsi byl pryč. Rostla jsem jinak, jiným směrem, v jiném vzduchu — a ty mne nechceš znát; takovou, jaká jsem, nechceš mne znát. Ale tím, že přede mnou zavíráš oči, přede mnou, jaká jsem nyní, tím nezcelíš tu trhlinu, kterou mám v duši.

Jiří: Ljubo, je někdo, kdo by ji mohl zcelit?

L j u b a : Zcelit? Ne-li ty? Neznám nikoho.

J i ř í : Dovedl bych ustoupit z cesty. *Prudce:* A dovedl bych také zabít.

L j u b a : Jiří! Jiří!

J i ř í : Jdi, jdi, jaké zbytečné mraky to vyvoláváš! Jak zveličuješ ty malichernosti, které jsou mezi námi. Pro toho odporného protivu a pro takovou různost, že já se dívám na nějakou zem jinak nežli ty, proto se, doufám, nerozejdeme.

L j u b a : Ty mne nebereš vážně, mám-li o něčem jiné mínění než ty. Ty ženy vůbec nebereš vážně v těch věcech —

J i ř í : Jsme na božím světě, a on, náš otec, se na nás dívá a žádá, abychom mu lásku prokazovali tím, že ji prokazujeme sobě. Nechce nic jiného, jen aby se dva mladí lidé měli rádi, mladě a s pelem na křídlech. A to je jediné, co rozhoduje: Miluješ — nebo nemiluješ. Uznávám jen život, miluji jen život, nezastavuji se, vířím a kroužím, jako kámen, jako vítr, jako země. *U globu.* Miluješ mne, Ljubo? A poplujem spolu vesmírem. Miluješ mne? A celý globus bude nám dvěma malý pro všechnu naši lásku. Miluješ mne? A poneseme svou víru pod hvězdy . . . Odpověz.

L j u b a *slabě:* Miluji . . .

J i ř í : Nic dál. To mi stačí. Miluješ — a tedy vše ostatní je hračka a ničím se nenecháme zarazit v běhu. Miluješ — a tedy jen dýchnem a všechny ty domnělé rozpory se rozlétnou jako pampelišky. Miluješ — a pohleď, mezi námi je celá zeměkoule! Mezi námi jsou moře nedorozumění a horstva různic. Kde jsi ty?

Ljuba *pohlédne na globus:* Jsem doma. V Klincích. V černygovské gubernii . . .

Jiří *pohlédne rovněž:* A já, já jsem v americkém pralese. Ale teď? Roztočíme ty rozpory. *Roztočí globus.*

Ljuba: Teď jsem na Sibíři.

Jiří: A já na širém oceánu. Tady, na malinkém, krásném ostrově. Je beze jména. Moře se kolem kol valí jako huňatý pes, teď je to obrovská velryba a teď vypadá jako pták s pestrými křídly. Žije tam Robinson s Robinsonkou. Je příliv, je odliv, ale ve mně a v té dívce vedle mne, v nás neustále vzrůstá, vzrůstá příboj. Láska se na nás řítí, jsme jako vodopád a padáme si v objetí, a padáme, padáme do vln, do smrti, na lože. . . . Ljubo — A přece se točí, *roztočí globus znovu* — kde jsi teď?

Ljuba *tiše:* Jsem v samotné Moskvě.

Jiří: A já — — Hoj, toho koně si ochočíme. To je ušlechtilá raça. Je bez třmene a sedla. Ale Ljubu držím pevně. Spadla mi s nebe a nepustím ji. Dál a dál, ty dítě prérie, dál a dál, můj ohnivý hřebče! Jak ti říkají? Odkud jsi přicválal? Kam že letíš? Vlaje ti hříva, chřípí se ti chvěje, ržáš a pádíš —, ale nás neshodíš. Kam se ženeš? Koho chceš předhonit? Čas! Sám čas! Ljubo, my letíme, pádíme, šílíme a ani tam to, *ukáže ke stropu,* nás nedohoní, taková je naše vášeň, takový je v nás žár. My nestárneme, my nevšedníme, my jsme nově narozeni a jsme svoji, ty a já. *Těsně u ní.* Cítíš, jak srdce nám tlukou? Slyšíš, jak letí čas? Jak mává křídly, jak nás unáší — anebo to my unášíme jej? *Ukáže na pruh*

zlatého světla, dopadajícího plnými proudy z okna. Co vidíš? Co je to před námi?

Ljuba: Sluneční prach.

Jiří: Sluneční prach. *Nakloní se k jejím očím a chce ji líbat.*

Ljuba *v úzkosti:* Jak divoce dýcháš! Jak se díváš tak cize!

Jiří: Teď jsi má...

Ljuba: Bojím se. Jako cizí člověk... To nejsou tvé oči —

František *sestupuje s galerie, chce tiše projíti, ale*

Ljuba *ho spatřila:* Franku, Franku, zachraňte mne. Přede mnou mne zachraňte. Pomozte mi. Vy oba. Prosím vás. Pusťte mne. Vy oba... *Na polou cesty před Františkem se zastaví. Chvíle.*

František: Ljubo. To přejde. To je z prvého rozrušení. To je z náhlého shledání, Jiří. Po tolika letech. Proč se na mne tak napiatě díváš?

Jiří *po dlouhém mlčení, mrazivě, zdánlivě nevzrušen:* Ty tedy. Z tebe ta cizost. Vy dva tedy. Vy dva.

Ljuba: Ne, ne. Nic mimo mne. Nevěř.

Jiří: Ona. A můj bratr. Dva, které jsem nejvíc miloval. Ti, kterým jsem nejvíc věřil. *Zírá ztrnule na Františka.*

František: Jiří, nemám, proč bych před tebou sklopil zrak.

Jiří *prudčeji:* Co mluvíš tak mírně? Tak licoměrně! Co se přetvařuješ...? Nuže, Ljubo, zde jsme. Vol, vol mezi námi. Zde nás máš. Změř si nás dobře. Já ti mám cizí oči? Podívej se na mne. Podívej se na něj.

Ljuba: Nemuč mne. Nemučte mne vy oba...

Jiří *vybuchne:* Haha, Rusko, hahaha, revoluce... A ty, čím jsi byl, kdo tě znal, kdo tě pozvedl, kdo tě poslal, kdo tě udělal!

František *zuby zataty:* Ty! Ty! Jenom ty jsi byl na světě. Všechno jen kolem tebe se točilo. Všechno jen ty jsi udělal. Všechno jen tobě se smělo klanět.

Jiří: Ty — ty — v mé cestě —

František: Chtěl jsem jít s cesty.

Jiří: A ty, ty —

František: Pojďte, Ljubo, necháme ho, ať se vyzuří.

Ljuba: Kdybys věděl, jak mi ubližuješ!

Jiří: Jdi. Jdi.

František: Nechci, aby ses jí slovem —

Jiří: Jakým právem to nechceš?

František: Musím-li to říci...

Ljuba: Franku! Franku!

František: Ne, ne, Ljubo, teď to musím říc jemu, teď to musím říc po prvé vám: Právem toho...

Ljuba: Pro smilování boží! Jsem ztracena, když řeknete to slovo!

Jiří: Dovedu zapomenout, že jsi můj bratr.

Ljuba: Jiří, Franku, nechte mne přec, abych vám řekla... Já vás oba... Nemohu s vámi. Nemohu bez vás — — *stojí mezi oběma.*

Jiří: Že jsem to nepoznal na prvý pohled! Ale teď. Tady — *ruku na srdci.*

Ljuba: Nepodezřívej mne!

Jiří *mlčí.*

Ljuba: Ani on není vinen.

Jiří *neposlouchá:* Tady — — Teď rychle. Sice se to roskočí. Zapomenout. Přehlušit. Umrtvit. Kdo tu byl?... Ředilel... Ne. Ta plavá. Kde je? Ve čtvrtek odpůldne... Ne, ne, to není to. Co dělat? Kam se vrhnu? Ti druzí! *Volá na Haničku na galerii:* Hej, vy tam! Jděte. Za Dorazilem. Za Koníčkem. Dohoňte je. Vy, *Ljubě a Františkovi* — co tu chcete? Jděte! Spolu! *Zadívá se do proudu světla, jež se teď ještě plnějším proudem lije do sálu; s divokým smíchem:* A já — — půjdu s nimi!

Opona.

DRUHÉ DĚJSTVÍ.

Táž dekorace. O měsíc později. Odpoledne Soch tu již není. V pozadí se mihne Jiří *jemuž* Dorazil *něco tiše vykládá; zajdou S galerie přichází* Hanička.

Hanička *jde ke globu; utírá jej; ustane v práci, otáčí jej a zpívá:*

Není to zpěv, není to smích.
Sluneční prach, a byl jen z knih.
Díváš se vzhůru, výš a výš.
Tu, která pláče, neslyšíš.

Jiří *se vrací, nevidí ji, zastaví se a dívá se nahoru.*

Hanička *se ohlédne, vykřikne a chce utéci.*

Jiří *unaven, tiše:* Haničko, nezpívala jste si před chvílí?

Hanička: Ale jen pro sebe.

Jiří: Skládáte ještě básničky?

Hanička: Ale jen pro sebe.

Jiří: To je to pravé. Kdybyste byla u nás venku na dědině, jezdili by za vámi páni z Prahy a zapisovali by to i s notami. Ukažte mi, co jste si zas vymyslila.

Hanička: Styděla bych se.

Jiří: Před vojnou jste se nestyděla. Jedné jsem se naučil nazpamět.

Hanička: Tenkrát mi bylo šestnáct let.

Jiří: Máte nějakou lásku?

Hanička: Proč se ptáte?

Jiří: A jste mu věrná?

Hanička: Nemám nikoho, kdo by mne chtěl.
Jiří: Taková hezká holčička.
Hanička: Musím nahoru.
Jiří: Na příklad Dorazila.
Hanička: Musím jít utírat prach.
Jiří: Nemrzí vás to? Váš strýček, ten je teď nějaký pán. Mohla byste chodit samé hedvábí.
Hanička: Já od něho nic nevezmu. On mně říká, že jsem zrádkyně. Protože jsem mu řekla, že je surovec.
Jiří: Já být na jeho místě, poslal bych vás agitovat.
Hanička: Agitovala jsem. *Stydlivě*: Ale ne se strýčkem.
Jiří: A mnoho hlasů jste sehnala?
Hanička: O jé, já mám známých mezi děvčaty —
Jiří: Copak dělají vaše spolužačky? Vzpomínají ještě na naše hodiny zeměpisu?
Hanička *vyhrkne:* Všechny dnes volily stejně.
Jiří: To je dnes den! Kdybych si sedl, usnu. Nohy pod sebou necítím.
Hanička: A celý chraptíte.
Jiří: To že jsem tak vykřičen.
Hanička: Není divu. Kdo by to vydržel.
Jiří *náhle:* Haničko! Že jste to byla vy!
Hanička: Kdy pak?
Jiří: Předevčírem. Na schůzi v parku. Jak tam vrazil váš strýček.
Hanička: Nechodím na schůze.
Jiří: Stála jste dole pod sochou, ale jak to spustilo, chtěla jste běžet nahoru a já vás poznal, teď to mám, podle límečku

4*

u blůzy. Nezapírejte. To jste mi chtěla něco hodit na hlavu? Byla jste s těmi, co křičeli, že patřím na šibenici?

H a n i č k a: Já tam přišla, že jsem o vás měla strach.

J i ř í: Však to věru šlo do tuhého.

H a n i č k a: Když jste ho znovu tak dráždil. Na krev.

J i ř í: A nedáváte mi za pravdu?

H a n i č k a: Ale dnes to praskne.

J i ř í: Tím líp. Je to aspoň zas jednou jako v poli. Kámen může zabít jako šrapnel.

H a n i č k a: Vy jste mluvil, jako by vám to bylo jedno, jestli vás třeba ubijí.

J i ř í: Jen tak se dá žít. Vyhrát nebo padnout.

H a n i č k a *číhavě:* Vy jste mluvil, jako byste chtěl na něco zapomenout.

J i ř í *u globu:* Jaká jste moudrá, Haničko. *V myšlenkách, roztáčeje globus, polohlasem:* Černygovská — prales — tichý oceán —

H a n i č k a: Já byla tenkrát na galerii.

J i ř í *prudce:* Kdy?

H a n i č k a: Tenkrát. Před měsícem. Když lítal... ten sluneční prach. Prášila jsem ho z knih.

J i ř í: Co to povídáte?

H a n i č k a *hodí hlavou:* Povídám jen, že jsem taky na světě.

J i ř í *ještě prudčeji:* Co dělá?

H a n i č k a: Kdo?

J i ř í: Vždyť děláte, že víte, na koho se ptám; na koho myslím.

Hanička: Vy jste jí neviděl?

Jiří: Celou tu dobu ne.

Hanička: Viděla jsem ji dnes. Někdy sem chodívá.

Jiří: Kde je teď?

Hanička: Tam. Nahoře. *Ukáže ke stropu.*

Jiří *spíše pro sebe:* Tam nevede cesta.

Hanička *žertovně:* Nechcete-li venku po schodech, musil byste tudy. S galerie po žebříku. Hrozně vysoko.

Jiří: Vy jste pošetilé dítě.

Hanička: Tam pod tím mnichem je přec tajný otvor.

Jiří: Já vím. To je k pozorování slunce, ještě od jezovitů. A co vy všechno neznáte. Hotový musejní skřítek. Už jste tam snad vyšplhala? Jak znáte takové tajnosti? To tak vysoko utíráte prach?

Hanička: To bych se bála, že zlámu vaz. Jako Částek.

Jiří: Vy si taky myslíte, že se zabil z lítosti, že mne udal?

Hanička: Já si něco myslím, ale to nepovím nahlas.

Jiří: Co si myslíte? Povězte mi všecko, co si myslíte. *Útočně:* Máte nějaké tajemství?

Hanička: Já bych toho věděla... A nepovím. To se zamlčí. A ještě něco k tomu. A ještě něco. To je jako — volební tajemství.

Jiří: Copak vy už volíte?

Hanička: Ano. Letos už mohu. *Pyšně:* Letos po prvé. Ale to hlavní, to vám přece jen neřeknu. A kdybych měla deset lístků, všechny bych je byla odevzdala pro jednoho. *Odkvapí.*

Jiří *stojí sám; dívá se opět vzhůru; zadumán, pak horoucně:* Ljubo! Má Ljubo! Nedostupná! Dnes tedy jsem ještě v kole. Ale co pomůže potom?

Božena *vstupuje:* Když nejde hora k Mohamedovi —

Jiří: Bessie, proč chodíš za mnou sem!

Božena: Nebuďte tak domýšlivý, přišla jsem navštívit sál, kde jsme se setkali, abych ještě osvěžila krásnou vzpomínku. Nepřicházím za vámi, jak se tak velmi negalantně vyjadřujete, ale povězte: nemyslíte, že to dopadne špatně, když je pátek?

Jiří: Už to není v mé moci. Kolo se točí, jak se roztočilo.

Božena: A roztočil jste je dobře? Kdyby za chvíli došlo někde k drancování, nebylo by divu. Ulice je jak nepříčetná dnes.

Jiří: Kolo točí mne, ne já kolo.

Božena: Je vidět, že je svátek. To je asi sváteční publikum tam venku?

Jiří: Slyšme, hlas vyšších desíti tisíc.

Božena: Ostatně, zcela mimochodem: „Je v tom všechna moudrost života. Dnes je pátek. Zítra sobota." Dnes je pátek: co bylo asi včera?

Jiří: Nepřipomínej mi! Aspoň ne zde!

Božena: Á, zde se smí mluvit jen o nejjemnějších svazcích srdce? Jen o duševní lásce a o touze venkoncem platonické? Zde se jen vzdychá, vzpomíná a tuší? Promiň, téhle frazeologii jsem tam v Americe docela odvykla. Také jsem se v ní kdysi vyznala.

le praktický život mne vyvedl z ideálů
ladých let. Kdežto pán — pán je posud
tudent, nyjící, rozlítostněný.

Jiří: Co s tím teď?

Božena: Včera byl čtvrtek. Někdo ne-
řišel.

Jiří: Měl jsem přece schůzi.

Božena: Který pak den není schůze?
ředešlý týden byla dokonce mimo Prahu.
le přijel jste přece — a opravdu, když
ste přijel, byl ještě čtvrtek. Pět minut schá-
elo do pátku.

Jiří: Včera to nešlo. Byl to hotový duel.

Božena: S Adamem?

Jiří: A pokračování se protáhlo, že bych
ni těch pět minut už nebyl stihl.

Božena: Nu, pokračovat, jak říkáte,
nohlo se u mne. Dostala jsem tokajské,
teré roste na našem území, takže pít zna-
mená účastniti se vlastenecké práce. To
e věru slušelo, abyste se přišel rozloučit.

Jiří: Nehodlám nikam odjet.

Božena: Za to já. Pálí mne tu půda
nemusím u toho být, až vám zde strop
apálí nad hlavami, jak prý teď někdo na
nostě provolal. Jedu do Dubrovníka. Do
ašeho dětského světa. Nenavštívíte mne,
iří? Řekla bych: jeďte se mnou, ale to
lobře nejde.

Jiří: Byl bych třetí a překážel bych?

Božena *opravdověji:* Kdybys jel, byl
ys dojista ten prvý a jediný.

Jiří: Tedy s bohem, Bessie. Doprovodím
ě kousek.

Božena: Ne, ten malý triumf mi po-
řejte. Dejte mi s bohem tady. Prosím vás,

vy nezachytitelný, řekněte mi několik milých slov.

Jiří: Bessie, co jsme spolu prožili —

Božena: — bylo jen episodou, vím. Nenamlouvám si nic více. Bessie Molnarová čili Bessie z nouze dobrá, čili klín klínem. Nepodařilo se, třeba jsme se svorně o to pokoušeli. *S nádechem zášti:* A ty jsi dnes bezútěšněji zamilován, nežli jsi byl.

Jiří: Kdybys byla dostudovala, mohla jsi se specialisovat na choroby mužských srdcí.

Božena: Tedy svou diagnosu dokončím. Ty jsi se teď najednou a z čista jasna vrhl ke mně, do toho našeho dobrodružství s přáním, abys doopravdy učinil konec jinošskému svému snu o líbeznosti ruské jedné duše, protože nevydržíš na chvilku být v klidu. Připadal jsi si hrozně zajímavým, že jsi dostal košem, a tu svou, tu svou košikářku jsi povýšil na bůhvíjak povznesenou bytost, ačkoli je to docela průměrné děvče.

Jiří: Bessie, neber mi to jediné —

Božena: Prosím tě, všechny jsme byly průměrné, pokud jsme byly nezkažené. Ale dráždilo tě to, mělo to pro tebe půvab novosti, a tak jsi chtěl mezi ni a sebe něco postavit, abys k ní nedosáhl, abys tím palčivěji po ní toužil a tím horoucněji o ní horoval.

Jiří: Jsi si tím jista?

Božena: My chceme věřit v něco, čeho nelze dosáhnout, Jiří, my chceme mít svou nedotčenou nekonečnost.

Jiří: My?

Božena *bolestně:* Myslíš, že jsi něco jiného než já? Už jako studentka a mladý, neméně obletovaný učenec říkali jsme si, že jsme z jedné generace. Říkám-li ti s bohem, tedy mi nekrvácí srdce; ale, abych tak řekla, krvácí mi při tom rozum. Jestli patřili dva lidé k sobě svým temperamentem a svou, svou nestálostí, tak jsme to my dva.

Jiří: A to tě nemate, že jsme se našli tak pozdě a tak nakrátko?

Božena: Já jsem své štěstí zahodila. To už je dávno. A od té doby nechám se točiti tím kolem. Jako ty. Jmenuje-li se to u tebe válka a u mne vášeň, jsou to jen jména. Obojí je mimo nás. My jsme oba vyšinuti.

Jiří: Ale já teprve teď v Praze.

Božena: Není pravda. Buď k sobě upřímnější. Ty jsi také z těch, kdo jsou vyšinuti od 28. října: protože jedno se jim vyplnilo a pro druhé nebyli zralí. Od té doby žiješ den ze dne, a nebýt tvé Ljuby, tvé vzdálené a nedostupné, cítil bys to jasněji a přiznal by sis to. A já ti povím ještě hlasitěji: ty jsi byl vyšinut od svého mládí, jako já, jenže ta horečná, překotná, naplněná doba dala ti cíl a ukázala ti krásu nebezpečí a velkolepost smrti.

Jiří: A teď?

Božena: Teď jsi jako péro ve stroji, které natáhli, a tak jdeš a jdeš. Teď jsi jako hodiny, které tlukou, ale už neudávají času. Tlukou proto, že mají krásný hlas a že to umějí a že by bylo příšerné ticho bez nich. Teď jsi jako země, která se někam žene, ale už se netočí kolem pevné osy.

Jiří: Dost už, dost.

Božena: Intelektuál, jako jsi ty, a já, tak zvaná dobrodružka, patříme k sobě a jsme se vším tím, co si ještě včera říkalo společnost, stejně určeni —

Jiří: K čemu?

Božena: K zániku, můj milý, a aby po nás přišli lepší, prostší lidé. Budou spokojeni bez našich nuancí a laskomin.

Jiří: Tak jsi šťastnější než já, Bessie, já v ty příští lidi nevěřím.

Božena: Šťastnější jsi přece jen ty. Ty věříš ve vlastní sílu a pořád tě to pudí kupředu — i třeba do nevím jaké vřavy a bůhví proč. A pak: ty věříš ve svůj cíl, ty věříš, že existuje, i když víš, že ho nedojdeš; ty věříš ve svou nekonečnost, i když si v hloubi mysli přeješ: Po nás ať přijde potopa. Jako já. Jako já.

Jiří *volá:* Dorazile!

Božena *vroucně:* Ty jsi mi dal s bohem — vlastně ani s bohem jsi mi nedal: já ti říkám pravdu do očí, a ani bych ti jí říkat nemusila. Ty ji cítíš, pod všemi svými sebe skvělejšími slovy. Já vidím pod povrch srdcí. Aspoň pod povrch jednoho srdce.

Jiří: Dorazile!

Božena: Jdi, s bohem, leť, vzhůru, můj milý, od vítězství k vítězství, oslňuj svět novými a novými talenty, ty, který dovedeš všechno. Sebe neoklameš. Sebe nepřehlušíš. Mohli bychom být šťastni — mohli jsme být šťastni — tys odmítl. Před lety nechtěls o mně vědět, jsi necitelný dnes — a přec, ty přijdeš ke mně. Zasteskne-li se ti po moři a po dětských hrách, víš, kde mne

najdeš. Vítr tě nese, vítr tě nese nad srázem. Měj zavřené oči, mohl by ses tam sřítit. *Chce odejít.*

Ze zadu přicházejí Dorazil, Koníček, Hanička.

Jiří: Dorazile, ta dáma tvrdí, že prý dělám politiku jen z dešperace. Co tomu říkáte?

Dorazil: Myslím, že vás ta dáma neslyšela na táboru lidu.

Koníček: A já myslím, že si kapitána plete s někým jiným ... A jéje, vždyť je to naše veselá medička —

Božena: Medicinu jsem nechala, Koníčku — vlastně ona nechala mne. A abych nezbyla na ocet, studuji teď život.

Dorazil: Z dešperace? Milostivá paní, ano: když pan doktor začne, je to jako by mluvil ze sna a bloudil bůhvíkde a vůbec na to nemyslil. A pak najednou — anebo když někdo vykřikne proti němu — jako by skočil; a na něj; a do ráže; a už je v tom, teď ho to teprve chytne.

Koníček: Nejdřív jako vědátor s brejlemi, pak vypravuje, jako by to četl z nějaké knížky —

Dorazil: — a na konec vás postaví na vysokou věž a řekne: lítej. Neslibuje, že nám budou holubi lítat do úst, nebubnuje taky a netroubí alarm, a přec, člověk jde domů a nejde, ale lítá.

Hanička *stržena:* Ano, a kdo poslouchá, ten jako by se měl modlit; a děkovat za to, že je na světě; zrovna v téhleté době že je na světě, kdy se děje tolik zázraků.

Božena: Podívejme, co on nedokáže! *Jiřímu, tiše:* Minul jsi se povoláním, příteli. Z tebe měl být krysař, a všechny by za tebou šly. Nebo jsi se měl stát verbířem do křížových válek. *Tiše, Haničce:* O tom zázraku byste mi měla povídat podrobnosti . . . Slečna Ljuba je nahoře?

Hanička: Prosím. Myslím, že ano.

Božena *odchází nalevo.*

Koníček *za ní volá:* A i když to dnes projedem, stálo to za to, paní studentko. Zatroubíme si marš, a nebude to funebrácký, ale bude to znít jako: Až tě, holka, znova uhlídám, bude ze mne přec už kapitán. *Odejde.*

Jiří: Po druhé? Za šest let? To nás vítr zas už rozvane do všech koutů.

Dorazil: Za šest let bude svět zase už lepší nežli dnes. Bude lepší o celých šest let.

Jiří: Vaše víra by mohla hory přenášet, Dorazile.

Dorazil: A kdo mi ji dal, ne-li vy?

Jiří: Já? Víru?

Dorazil: Kdo ze mne udělal člověka? Kdo mi otevřel oči? Našinec také měl své trampoty, už dávno před válkou, své myšlenky a názory, jak by se to mělo všechno změnit. Ale ty knihy, co jste mi vybíral, a těch několik hovorů — vy už jste na ně dávno zapomněl, ale pro mne to byl svátek, a tak jsem se tenkrát dověděl víc než potom na schůzích a ve spolcích. Protože to bylo tak živé a teplé.

Jiří *mávne rukou:* To tam . . . Ostatně, srdečný dík, Dorazile, za poslední schůzi. Zmizel jste mi v zástupu — ale bez vás

nevím, jak bych si byl zachoval zdravé údy. Musí-li revolver zůstat v kapse, měli by se politikové vybírat z takových siláků, jako jste vy.

Dorazil: O děkování není řeči. My vám také neděkovali za to, co jste z nás udělal. Ani za to, co se nám denně hrne přihlášek. To dělá už vaše jméno.

Jiří: A vaše práce.

Dorazil: Což, dřina je to, ale radostná... Ten trumf s Kudějem jsem jim snad přece jen vyrazil z ruky. V dnešním poledníku jsem to napsal na plná ústa, že si vedl jako placený agent, jako tvrdíte, že byl už za války.

Jiří: Bohu díky, toho mám také už za sebou. Raděj mi ani nepřipomínejte, jaký je dnes den. Chtěl bych být někde, kde se o tom smí mlčet. *Vezme jednu z knih a jde dozadu:* Ty jsou aspoň tiché.

Dorazil: Co je mu? Urazil jsem ho, že jsem mu děkoval?

Hanička: Dorazile, on s lidmi mluví a vlastně ani nemluví. Tady se mnou hovořil a myslím, že mne ani neviděl. Já se tak stydím —

Dorazil: Styďte se, Haničko, že se můžete stydět. Od té doby, co se vrátil, ani očkem jste po mně nehodila. To jsem si nezasloužil.

Hanička: Vy také nemáte proč se stydět. Ale co si může myslet o děvčeti, které je neteř toho, toho agenta, jak jste povídal. A já mu chtěla říci, co vím a čeho se domýšlím, ale on o tom ani slyšet nechtěl, on je takový hrdý, že o mé tajemství ani nestojí.

Dorazil: Tedy to řekněte mně.

Hanička: Vám — místo jemu?

Dorazil: Copak s ním nejsem za dobře? Jaké pak okolky! A kdybyste měla srdce na pravém místě, pustila byste si ty mouchy z hlavy. Já se dovedu poctivě podívat, když někomu řeknu, že ję tak pěkný, jako by byl malovaný.

Hanička: Takhle mi nezačínejte, Dorazile. Sic budu jako pěna.

Dorazil: Už je pozdě, vedle se to už brzo rozhodne, jestli budu mít jen paní Dorazilovou nebo paní poslancovou. A že nějakou mít budu, na to spoléhejte, bylo by mne přece škoda, ne?

Hanička: Žertovat můžete. Ale smát se tomu nedovedu. Mně je vám tak těžce, a tak bych někomu chtěla říci —

Dorazil: Vždyť já, abych pravdu řek, na něj, Haničko, ani nedovedu žárlit. Jen se mi vyzpovídejte, máte-li z čeho. Vždyť já bych na něm taky moh oči nechat, být ženská. Vždyť mně to taky mohlo srdce utrhnout, tenkrát, jak ho vezli do Vídně.

Hanička: A víte, proč?

Dorazil *ukáže:* Nu tady je přec ta kniha s tou velezrádnou mapou. Teď ji máme v pěti exemplářích.

Hanička: Ale kdo udal, že je od něho?

Dorazil: Ten, kdo to udělal, už to nemůže popřít. Ci byste taky chtěla Cástka hájit?

Hanička: Já byla u toho, jak umíral. A kdo umírají, nelžou. Tady jsem se nad ním nakláněla, ještě dýchal, fantasíroval a myslil, že je to u něho on. A takovým

vám hlasem se dušoval: Já jsem nevinen, pane doktore, já jsem nevinen.

Dorazil: Ale proč jste to, Haničko, nepověděla? Proč jste mlčela?

Hanička: Nemlčela jsem. Ale Adam mne s tím vyhodil a spustil na mne, že ujímat se darebáků je taky darebáctví.

Dorazil: To ještě nic nedokazuje. A kdo má čisté svědomí, nemusí skákat s žebříku.

Hanička: Vám se lehce mluví, Dorazile. Ale vzpomeňte si, když to dal strýček do oběhu, že Částek je špicl, štítili jste se mu podat ruku. A když se na to přišlo, že na policii opravdu chodil, to už pak žil jako pes. Co mu zbývalo jiného? A co já jsem měla dělat, když mi Adam hrozil, že strýček přijde z chleba? Myslila jsem si: mrtvému není pomoci, a tak hubo, mlč. A tak jsem si navykla mlčet.

Dorazil: A zpívat, ne?

Hanička: To je přece jedno. A když vám teď povím, co strýček někdy tak v opilství

Dorazil: Řekněte to Paulusovi. Tady jde.

Hanička: Není sám.

Dorazil: A v jaké vysoké společnosti!

Zezadu přichází Vacátko, Starè, Jiří, Vlček.

Vacátko *Jiřímu:* Pojďte, filosofe. Nepovrhujte střízlivými řečmi, když jste se už dal na tu trnitou dráhu. Měl byste se starat, co se děje vedle: to osudí přec o nás rozhodne na léta, o nás všech. A my ho najdem, knihu v ruce, a on ani do té knihy

ne, ale někam do prázdna, jako by četl myšlenkami.

S t a r è *ukáže na Dorazila:* To je reálnější politik, pane ministře: uchází se právě o hlas voličky. Znáte přec našeho zdatného Dorazila, jednoho z kandidátů dnešního vítězství?

V a c á t k o *Dorazilovi blahovolně kyne:* Tak na shledanou na bojišti, kolego. A netřískejte do mne moc, až tam budete sedět. Servus, servus!

S t a r è *Dorazilovi:* Nemohl byste dojít — pardon, pardon — chci říci vzkázat pro pana tajemníka Straku? Může-li na chvíli odskočit — Aby se domluvil zde s panem Vlčkem, co a jak s tím stropem.

D o r a z i l *odejde s* H a n i č k o u.

S t a r è: Straka by to podal výmluvněji, ale račte se spokojit s mým výkladem; Jiří Paulus dosvědčí pravdu mých údajů. Jsme zde, pane ministře, na jednom z nejpamátnějších míst celého království, chci říci celé republiky —

V a c á t k o: Nu, vždyť jsme tu celou úrodu pěkně obhlédli.

S t a r è *ukazuje:* Tady s toho balkonu dívali se už v sedmnáctém století na hvězdy. A zde kolem dokola, v tom sále račte viděti kulturu celého ná-oda. Jsou-li Cechy srdcem světa, tož jsem tomu srdci určil srdce nejvlastnější. Zde je barometr nebo manometr, nebo libo-li kompas dnešního života. Zde lze poznati, kolik ve světě uhodilo. Podle toho, jak se vítr venku točí, otáčí se korouhev zdejšího vzdělání. Zde je, abych tak řekl, větrný kout Evropy, na němž se srážejí a melou bouře z ruských stepí a vichry

d moře, a každá taková srážka se tady - *ukáže na knihy*, usadí — zkrátka je to kazatel pokroku čili, jak Jiří Paulus tomu ká — jak že tomu říkáte? Co je to zde?

Jiří: Orloj světa.

Starè: Jako celá tato zem.

Vacátko: Člověk ani nestačí tak rychle yslit, jak vy mluvíte.

Straka *vešel s* Adamem, *chtěl již ně- olikrát promluvit; ukáže:* A nahoře je ekonečnost.

Starè: Ano, tak tomu každý u nás říká.

Straka: A uprostřed jde rýha. *Vacátkovi:* romiňte, že do toho skáči, odskočil jsem d volby, abych ukázal, že je naléhavě třeba pravy a že se nesmí šetřit. S panem Vlčkem me to už obhlédli a rozpočetli. A když ana ministra sem vede cesta s hlasovacím stkem —

Vacátko: Buďte bez starosti, nic ne- echáme oprýskat, nic se nesmí zbořit —

Vlček: Ono to sic vypadá dekorativně, ovna když je to poškozeno —

Vacátko: Co je nad tím obrazem? etančí se tam snad, že strop tak trpěl?

Straka: Ale kde! Nad stropem je archeo- gický kabinet profesora Šerého.

Vacátko *nahoru:* A má to nějaký obsah?

Vlček *ukazuje nahoru:* Je to mnich modlí se. Má roztaženou náruč a volá koby do výšky. A nad ním jako by letěl ějaký mrak: to je čas a nemůže ho za- nytit.

Vacátko: Byl jeden mnich, měl mnoho nih, atd. *Ukáže kolem:* Kolik byste jich elouskal, Strako? Když jsem já psal

své selské povídky, vždycky jsem si říkal
ne mnoho učení, ale pravé umění . . . A co
pak, Adame, že ani s troškou do mlýna
Proč nám neukazuješ ty pravé vlasteneck
knihy a nebouříš proti těm, které hloda
na zdraví národa? Á, rozumím, páni sokov
se setkali na neutrální půdě, *ukáže na Jiříh
a Adama,* a proto oba jako ryby. Ale, pánov
jen si podejte ruce, včera do sebe mlátil
a nevěděli kdy přestat, ale to přec byl
jen pro obecenstvo, a dnes nevědí kde začí
Joviálně: Nu ovšem, už to není nic platné
a zatím co tyto řádky píšeme, už sna
jednomu z vás odzvonili, co? Jeden *na Jiřího*
badá o nesmrtelnosti těchto všech duš
ukáže na knihy — ale co ty, Adame, co j
s tebou, to máš takovou zlost? *Jiří stoj
s Vlčkem, který mu usilovně ukazuje nahor
a vykládá; Staré mluví se Strakou, jen
ukazuje směrem ke dveřím.*

Adam: Ano, pane ministře. Chceš-li t
vědět, celý se třesu.

Vacátko: Máš strach, že to špatn
dopadne? Nic si z toho nedělej. Kolikrá
já jsem propadl! A pak jednou ne — a u
to bylo.

Adam: Mně nejde o mne. Kdokoli jin
ať tam je. Ale ten, ten —

Vacátko: Chceš říci, že by k tom
přišel jako slepý k barvám?

Adam: Slepý je rozezná alespoň hmatem
a neublíží nikomu. Ale tahle drzost, děla
z politiky sport — anebo báseň — aneb
čtvrtou dimensi —

Vacátko: Vidíš, a zrovna nám by měl
na tom záležet, abychom s ním dobře vy-

cházeli. To já na něm také poznám: nerozumí tomu za mák, ale má šťastnou ruku, jako sirotek, když táhne los. Kdo by si ho dovedl osedlat, udělal by trefu.

Adam: Osedlej si ho. Ale já ti opakuji, co jsem říkal v klubu. Takový Paulus, to není štěstí nebo neštěstí pro tuhle nebo tam tu stranu; to je hotová katastrofa —

Vacátko: Přeháníš. Nebo z tebe mluví závist. Máš na něj pifku odedávna.

Adam: Katastrofa pro celý národ, povídám.

Vacátko: Že to slovo národ máš tak často v ústech! Teď. Po válce.

Adam: Promiň, a o tobě říkají, že se díváš otevřenýma očima? Teď — Po válce! A myslíš, že před tím byl menším nebezpečím? Vsadil na dobrou kartu — a vyhrál. Dobrá. Náhoda mu přála. Ale představ si, že by se byl zmýlil. Co by z nás bylo, kdyby byli všichni takoví jako on a kdyby se jiní nebyli obětovali, kdyby nebyli obětovali svou popularitu a brali věci tak, jak byly?

Vacátko: Mně se přece nemusíš omlouvat, že jsi nebyl velezrádcem.

Adam: Na pokraj záhuby mohli nás dovést takoví dobrodruzi. Už mohlo dávno být po nás. A to, co dnes dělá, to je zas takové experimentování: s lidem, s celou zemí, s těmi novými proudy. Já to myslím vážně a poctivě, já vím, že se musíme chránit všech krajností a extravagancí. Ale Paulus? Víš, co by zasluhoval? Aby mu ti venku, co mu rozbíjeli schůze, ukázali, zač je toho loket.

Vacátko: Kamaráde, kamaráde, nemáš prsty v jeho rozbíjených schůzích? Nenapo-

5*

věděls tak slovíčko tomu vašemu šibeničníkovi, tomu Kudějovi? Varuj se — jde o naši prestyž, a ty jsi samou svou dalekozrakostí trochu zaslepený. Řekni jen: ty ho nenávidíš?

Adam: Z celé duše. A kdybych ho mohl zničit, zničil bych ho.

Vacátko: Ale proč?

Adam: Protože je neschopný pro věci skutečného života.

Vacátko: To nerozhoduje.

Adam: Protože je blázen.

Vacátko: Co je ti po tom!

Adam: Protože — protože má něco, co lidi přivádí z rovnováhy; říkej si tomu nadání nebo sugesce — pro mne to není nic více, než duševní opilství. Jen se na něj podívej; a tomu se má svěřit mandát? Ani přes ulici bych nedůvěřoval takovému třeštidlu.

Straka *vykřikne:* Pro pána krále, vždyť už hned bude konec — pane ministře, zmeškáte poslední lhůtu!

Vacátko *velmi klidně:* Můžete dát do novin: poslední se dostavil k volební urně náš přední hodnostář — — *odchází se* Strakou *a* Vlčkem *nalevo.*

Starè: A my, když jsme si to odbyli, počkáme tu na výsledek, ne?

Adam *Starèmu:* Co jsem chtěl říci: ten zamilovaný fanfaron, ten troubadour, který si chce hrát na vážného muže — — *odchází se* Starè *dozadu.*

Jiří: Kde jsem se to octnul!

Dorazil *z leva:* Je tu redaktor poledníku —

Jiří: Promluvte s ním. Mně se dělají mžitky před očima. Bude-li nutné, tak mne zavolejte.

D o r a z i l: A pan bratr vás hledá. *Odchází.*

J i ř í: Kdo že mne hledá? ... Ty zde? Co mne pronásleduješ?

F r a n t i š e k *vstupuje:* Jiří! Jsi v nebezpečí!

J i ř í: Raduj se tedy.

F r a n t i š e k: Nezahrávej si s tím, co jsi sám svévolně vyvolal.

J i ř í *divoce:* Copak je lidský život tak drahocenná věc? Ať mne tedy zabijí, jak vyhrožují.

F r a n t i š e k: Psal jsem ti —

J i ř í: Neotvírám tvých dopisů.

F r a n t i š e k: Včera jsi mne nechal stát, když jsem k tobě přišel; jako bys neviděl ani neslyšel. A opravdu, ty nevidíš, neslyšíš.

J i ř í: Neslyším trávu růst jako ty. Nejsem jasnovidec jako ty. Nechci jím být. Nech mi alespoň právo na mé nebezpečí.

F r a n t i š e k: Vzpamatuj se!

J i ř í: Nechci se vzpamatovat.

F r a n t i š e k: Nahoře na mé observatoři jsi v bezpečí, přijdeš tam k sobě; ale to zde, to všechno není pro tebe.

J i ř í *kousavě:* Jaký máš na tom zájem, abys mne chránil?

F r a n t i š e k *naléhavě:* Nepřestal jsem ti nikdy být bratrem, Jiří.

J i ř í: Mne to baví být terčem nepřátelství; ať jen přijdou; postavím se jim.

F r a n t i š e k: Tomu se nelze postavit. Je to beze jména, a v tom je ta dnešní tragikomedie. Odněkud z hloubky se to zvedlo — a ty máš pověst despoty, který chtěl oběsit ubožáka.

Jiří: A nikdo si na něj netroufá; on může hrozit, že shází sochy s kamenného mostu, a prst se proti němu nehne.

František: On je opravdu ubožák. Symptom. Mrzák. Ale tys mu dal gloriolu mučedníka. To je ta vaše úžasná krátkozrakost. Neznáš svět. Neznáš lidi.

Jiří: Hraješ si zase na staršího?

František: Chodíš jako náměsíčník.

Jiří: Věřím svému nejvnitřnějšímu hlasu.

František: A tvůj nejvnitřnější hlas ti neříká, jak mně křivdíš? Mně a —

Jiří: Neposlouchám!

František: Myslíme oba na totéž. Proč o tom nemluvit nahlas?

Jiří: Kdo ti dal právo ji znát? Kdo ti dal právo ji brát? Vrhl jsem se do víru a zašlápl city. Vytrhl jsem ji ze srdce.

František: Není pravda. Chodíš jí do noci pod okny. Jako přistižený školák tiskneš se ke zdi.

Jiří: Zlobí-li tě oko, vyvrz je. Týrá-li tě srdce, hoď je na pospas šelmám.

František: Snílku! Smiřme se s tím, že je pro nás ztracena.

Jiří *nedůvěřivě:* Nemiluje tě?

František: Nemiluje nikoho.

Jiří: Hvězdáři! A ty že znáš život? Svět jí leží u nohou, jako na jaře louka — a nemiluje nikoho?

František: Aspoň nikoho z nás.

Jiří: Ty jsi patrně jeden z těch prostných, co přijdou?

František: Vyhýbá se mi od té chvíle, dala mi na jevo, abych ji nenavštěvoval. A já jsem zase sám, tak sám, jak je mi

souzeno. Za trest, že jsem chtěl vyslovit nahlas, co mělo zůstat tajemstvím až do hrobu. Ale někdy i tomu nejtiššímu přijde chvíle, kdy musí vykřiknout, aby se nezalkl.

Jiří: Přicházíš mi říci, že se jí vzdáváš? Z lásky bratrské? Z úcty pokrevné. Z poslušnosti k staršímu. Já mohu se vzpřímit z tvojí milosti. Ty — a já!

František: Ty, jemuž se dary hrnou do dlaně, nechtěně, tíživě, neodbytně — už možnost srovnání se mnou tě ponižuje; a pak, kdy se stalo, aby žena řekla: Chci jíti sama — když dobyvatel jí nabídl průvod!

Jiří: Nedělám ze sebe Casanovu a nikdy jsem se nad tebe nevypínal.

František: Léta jsi pryč a dovedl bys zapomenouti, jaké to bývalo mezi námi? Vzpomeň si, naše nejprvnější, chlapecká, zelená láska u nás doma byla společná, ale stali jsme se proto nepřáteli? Znej se k bolesti, ale zvedni se nad sebe! Můžeme za to, že nás příroda rozdělila do dvou těl?

Jiří: Ach, ty vyrovnaný! Hvězdné nebe nad tebou a mravní zákon v tobě — tak se ti žije klidně; a bez běsa.

František: Nenosím svých běsů na trh. Nehraji před davem komedii.

Jiří: Stojím za vším, co dělám.

František: Stojí za tím muž? Anebo jen řečník?

Jiří: Prosím. Katechisuj dál.

František: Máš víru, kterou vnukáš svým věřícím? Anebo jsi jen žonglér přesvědčení? A děláš to jen z uraženého furiantství?

Jiří: Zdá se ti, že si pouze hraji s tou vírou, která je tobě svatá? Proto jsi mne přišel varovat?

František: Tvůj tak zvaný program, to je úlomeček toho nezadržitelného, co dnes hýbe světem. Ty přeléváš moře lžíčkou do našeho domácího rybníka. Ty si jdeš s hůlkou na procházku do bouřky.

Jiří: Já vím, že hraji va banque. Ale má osobní jistota mi nestojí za to, abych zdržoval —

František: Abys zdržoval vítězství své věci?

Jiří: Ach co, abych zdržoval ten vítr, který nám duje nad hlavami, abych zdržoval ten pud, který nám vyráží z nitra. Dřív nebo později to beztoho tak nějak skončí.

František: Ale s tebou by padla tvá strana.

Jiří *zasměje se:* Strana! Projdu-li vůbec a jestliže se se mnou něco přihodí, ať je to cokoli, přijde na mé místo Dorazil. Nemyslíš, že by to byl jeden z nejlepších skutků mého života, kdybych místo sebe dosadil tu jeho hanáckou bodrost, víru a nepoddajnost? Pak by ta maškaráda měla přec nějaký smysl. Pak by se řeklo, že jsem jednal dobře.

František: Maškaráda? Jiří, teď se děláš horším než jsi. Teď se mrskáš. A že jednáš dobře? Copak je vůbec nutné pořád jednat?

Jiří: Ano. Neboť čin, to je všecko.

František: Co ty děláš, to není čin, to je činění. Stranou práce se zvete? Ale práce je soustava, ne křeč. A ty se nutíš do něčeho, co ti je cizí a pro co ti scházejí

všechny podmínky. Ty se rozdáváš v drobných.

Jiří: Ale jinak by se život nedal ani snést. A čemu žijem, Francesco! K čemu jsme na světě! Ta napiatá kolečka musí jednou prasknout —

František: Jsi předrážděn. Jsi přebdělý.

Jiří: Pět dní a nocí na nohou —

František: A jak ti planou oči! Máš horečku.

Jiří: Má horečka se jmenuje doba. Má nemoc, toť prázdnota v nitru. Třeba ji zamaskovat. Vyplnit. Ukřičet, uštvat.

František: Potřeboval bys klidu.

Jiří: Nestal se z tebe spisovatel tam na tvé věži? Dal bych ti thema. Triumfátor. Na vrcholu moci. Tažen tygry a zajatkyněmi, vjel do Říma. Svět mu leží u nohou. Prohýří noc. A ráno ho najdou s přeřezanými žilami. Vedle něho destičku, na ní jediné slovo: Proč!

František: To z tebe mluví vybičované nervy.

Jiří: To ze mne mluví nenaplněný smysl života. *Horečně:* Ljubo, po tvém boku, a všechno je mé. Dej mi, kde zavěsit víru, a vyvrátím svět... Ljubo, tam nahoře, nade mnou, cože je láska? Láska je kořínek lesní. Je naplněn jedovatými šťávami. Požij ho a jed ti zaproudí žilami. Spásy od něho není, leč políbení od toho, kdo je stejně otráven. Anebo smrt.

František: Tak nemluví muž. Tak neblouzní miláček Štěstěny. To je řeč sebevraha, který pohrdá i sebevraždou.

Jiří: Popřej mi času, aby se vybouřil jed. Až projde všemi žilami, snad přec jen pozbude své smrtící síly. Ale což žijeme v čase, který dává někomu čas? Z horečky do horečky — a kdo by se na okamžik chtěl zastavit, roztříští se. *U globu:* Letí to vesmírem, a představ si, že bys ty — atom, zrnko, nic — zůstal stát. Trčel bys v prázdnu a rozdrtilo by tě to.

František: Každé z kroužících těles na nebi má své jádro. Ale ty jsi mlhovina a kroužíš bez slunce.

Jiří: Mohu za to, že mi zhaslo?

František: Neuvidíš slunce, pokud nebudeš dost člověkem.

Jiří: Ljubo, Ljubo, budu se k tobě modlit a stanu se lepším. Nikdy tě nedostihnu a právě proto musím jen stoupat, stoupat — —

Profesor *sestupuje se schodů:* Bravo, doktore; provádíte důsledně svou úlohu. Dceru jste odcizil otci. Potkal jsem ji venku na schodech, ale zřejmě se mi vyhýbá, to je vaše dílo. *S bolestí:* A víte, co to znamená, sedět u stolu s někým, koho milujem, a nepromluvit slova a neslyšet slova? Jsme si vzdáleni, když mlčíme, ale jak bychom promluvili, bylo by tu roztržku slyšet. A proto mlčíme, mlčíme.

František: Proč obviňujete mne, pane profesore? Říkáte sám, že je to ve vzduchu. Ve vzduchu to je, co nás rozlučuje. Ta nákaza nepotřebuje přenašečů.

Jiří *fantasuje:* Na schodech. V bílé říze. Ale já tam nemohu. Anděl s plamenným mečem tam stojí a zabraňuje cestu —

Profesor: A což otec, my jsme na vymření, na nás nesejde: ale ti, co přijdou po nás — Proč jste se postavil mezi ně? Myslíte, že nevidím, jak oba při tom trpí? To také vy máte na svědomí.

František: Tím netrpí jen oni dva, pane profesore, při tom trpí ještě někdo třetí. A kdybych já mohl vykoupit jejich štěstí —

Profesor: A což, vyřiďte si ty bolesti mezi sebou, nebudu se vám do toho plést — také jsme bojovali, také jsme trpěli. Ale co vám nikdy neodpustím, doktore, to je, co jste udělal z jeho plánů, co jste udělal z jeho veřejného vystupování.

František: Já?

Profesor: Jiří, ty také jdeš těm módním heslům na lep. Co žes to založil? Radikální reformu prý chceš provésti. I ty, můj synu!

František: To přičítáte také mému, mému rozkladnému vlivu? Myslíte, že já jsem mu nadiktoval jeho program?

Profesor: Hanba je to, vy mladí, jak se točíte podle větru. Vy, duševní elita, měli byste k sobě povznášet, místo toho sestupujete k lidu, změlčujete se. Je ve světě kyslík nebo co, že jste se všichni potřeštili? Ale aspoň já si zachovám zdravé smysly. — Jaká je tvá strana, Jiří? To je strana sluhů, ne? Ještě div, že jsi v jejich čele! Anebo jsi v jejich vleku? Nestojím ti ani za odpověď? Zahodil by ses, kdybys mi odporoval? Jsi v tom jako Ljuba?

Jiří *vzhlédne, trhne sebou.*

Profesor *bolestně:* Já také, já také: Tebe, Jiří, představoval jsem si jinak. *Fran-*

tiškovi: Doktore, a je to vaším prostřed-nictvím, že se seznámila s těmi tak zvanými Rusy, co jsou teď v Praze? Dnes dostala zase psaní v jejich úřední obálce —

Zezadu se vracejí Adam *a* Starè.

Adam *zaslechl poslední věty:* Je to vůbec psáno azbukou?

Starè: Tak, pánové, pánové, jen žádné kyselosti, vedle se to už končí. O výsledku ovšem nepochybuji, milý poslanče, *tiskne ruku Adamovi,* — o výsledku ovšem ne-pochybuji, pane poslanče, *tiskne ruku Jiřímu*

Profesor: Škoda že tu není Kuděj, to je přec pravá ozdoba tvého úřadu. Věřte mi, to je sympatičtější než zde Jiří se svým salonním „radikalismem". Když už má vládnout ulice, ať je to opravdu někdo z ulice!

Dorazil *se vrací, Jiřímu:* V hlavních rysech jsme to dojednali. Ale redaktor by přece rád slyšel od vás —

Jiří *polohlasně, nesouvisle:* A bude vám dána vláda věcí dobrých i zlých. A ne-konečnost vám dýchnu do duše a touhu po tom, co je nedostupno.

Dorazil: Prosím, pane doktore. Či ho mám zavolat sem?

Jiří *napolo se vzpamatuje:* Já s vámi jdu, Částku, Járo. *Vzhlédne.* Bože můj, co to se mnou bylo? Já jsem byl mezi mrtvými — ale nemějte o mne strach, vy jste Dorazil, já vidím. Pojďte, jdu s vámi. Ale mohu s vás vést? *Odchází s Dorazilem.*

Staré *profesoru a Adamovi:* Na ulicích? Tam to prý vypadá. Vzduch je nabit elektřinou.

Profesor: Nejsou-li to spíš otravné plyny.

Staré: Dejte na mne. Něco se chystá, něco se chystá.

Koníček *s galerie uvádí* Ljubu, *jež se plaše rozhlíží a jde k Františkovi.*

Profesor: Hledáš mne, dítě?

Ljuba: Ano, ano, tatínku, počkám na tebe nahoře. Dovol jen několik slov —

Profesor *se odvrátí, chvílemi se po ní ohlíží.*

Ljuba *Františkovi:* Není tu?

František: Chcete s ním mluvit? Zavolám ho.

Ljuba: Ne, ne, ne. Byl tu. Mluvil jste s ním?

František: Dal se obměkčit. Konečně.

Ljuba: K čemu?

František: Aby se mnou mluvil.

Ljuba: A neřekl jste mu přec —

František: Co jsem mu měl říci?

Ljuba: — že ho miluji!?

František: Měl jsem vyřídit vzkaz? Ničím jste mne nepověřila.

Ljuba: On to nesmí vědět.

František: A je to pravda?

Ljuba: Je — není — já nevím. Nebylo. A teď najednou vím, že je.

František: Slyšela jste ho řečnit?

Ljuba: Ne. Myslila jsem na něj.

František: Či jste ho zahlédla?

Ljuba: Nechci ho vidět, nechci, nemohu.

František: Slyšela jste o něm? Mluvil s vámi někdo?

Ljuba: Ona. Teď.

František: Kdo?

Ljuba: Mluvila tak divně. O něm. A o sobě. Vidím ho teď v novém světle —

František: Byl vám nevěrný?

Ljuba: To se ptám vás.

František: Nejsem strážcem svého bratra.

Ljuba: To řekl bratrovrah. Chtěl byst vraždit — — naši lásku?

František: Co mluvíte, Ljubo!

Ljuba: Teď, když ho ztrácím, vidím, jak ho mám ráda.

František: Když ho ztrácíte?

Ljuba: Vypravujte mi... O jeho láskách Rychle. Bylo jich mnoho.

František: Bylo.

Ljuba: Tak vypravujte přec.

František: První mu umřela. Byla to naše společná láska.

Ljuba: Dál.

František: Soňa Šeborová se otrávila týden po svém zasnoubení, to víte přec Pak, když ho chtěli povolat do Kodaně —

Ljuba: Dost... Dnes, včera, dnes.

František: Jedině vy, Ljubo.

Ljuba: Kdyby to nebylo pravda —

František *pevně:* Miluje pouze a jedině vás.

Ljuba: To říkáte vy, Franku? Vy, který mne — Vy, který jste mi řekl — —? Mám tomu věřit? Co jsem mu to udělala zde na tom místě! A sobě! A vám! Jsem přec

ním vinna! Jsem před vámi oběma vinna! A teď mne zrazuje? On?

František: Je na blízku. Řekněte mu to sama.

Ljuba: Nesmí vědět, že jsem tu byla. Přísahejte mi. Nesmí vědět, že jsem ho milovala. Zachraňte mne před ním. Zachraňte mne přede mnou! *Odkvapí na galerii.*

Jiří *vrací se s* Dorazilem: Tady se mihl bílý šat. Pověz, byla to ona?

František: Trpíš halucinacemi.

Jiří: Vidím ji všude před sebou. Halucinace... Nevidíš jí! Tam, tam.

František: Kde?

Jiří *ukazuje k stropu:* Vznáší se. Nese se vzhůru. K němu. K mnichu, jenž klečí.

František: Podepři se o mne.

Jiří: Na chvíli, prosím. Mám závrať — *Hluk z ulice, jenž se již chvíli ozýval, zní silněji.*

Straka *spěšně vstupuje:* Páňové dovolí, abych si zde oddechl. Chtěl jsem se proběhnout, ale vrata jsou zatarasena. A na rynku množství houstne a houstne.

Profesor: To je z toho, že státní museum musí sloužit za volební místnost.

Straka: Museum ne, ale škola vedle.

Profesor: Je to na jedné chodbě. A je to stejná ostuda. A je to znesvěcení školy.

Staré *Strakovi:* A jak to dopadá?

Profesor: Jako v Rusku.

Adam: Ne. Ještě jsme tu my. A národ ví, jaká je jeho povinnost.

Straka: Nelze nic předpovídat. Takové volby tu ještě nebyly. Tolik stran. Hotový chaos.

S t a r è: Každá doba má volby, jaká je sama.

P r o f e s o r: Každý národ má volby, jaké zasluhuje.

S t r a k a *horlivě:* V poslední chvíli se vyrojily nové kombinace. Agrární menševici se rozštěpili. Sociální novokřtěnci jdou s klerikály. Revoluční katolíci se zdržují volby.

P r o f e s o r: A dole jsou jako diví.

A d a m: To je z netrpělivosti.

S t r a k a: Řádí tam Kuděj.

S t r a k a: Přidávají se k němu a nikdo z nich neví, oč vlastně jde. A ještě jedna sensace. Němci jsou nespolehliví. Hodně jich jde s Čechy.

P r o f e s o r: Ale s jakými!

A d a m: To je z toho, že mají vůbec volební právo.

P r o f e s o r: To je z toho, že tu není pořádek.

A d a m *křičí:* To je z toho, že se tu trpí samé výstřednosti.

D o r a z i l: Dovolte, počátek nového řádu —

F r a n t i š e k: Žijeme v přechodné době.

P r o f e s o r: Schází tu silná ruka.

A d a m: Hotová licitace je to.

S t a r è: Pánové, nekřičte tolik.

F r a n t i š e k: To je volební horečka. Pak se divte ulici.

A d a m: Ale já vám říkám, pánové —

S t a r è: Prosím o klid.

Hlasy splývají; je slyšet jediné slovo; zní jako výkřik, jako hrozba, jako otázka: Rusko! *Pak se hluk utišuje, je slyšeti jak volá*

Profesor: A co tomu říká Jiří?

Starè, Straka, Dorazil, Adam: Ano, 'aulus, co doktor Paulus?

Straka: Jaké je tvé stanovisko?

Adam: Jak zaopatříte chleba? Jak proedete sanaci financí?

Profesor: Rozumíš tomu vůbec?

Adam: Je vám to moc nízké?

Starè: Kandidáte nesmrtelnosti!

Adam *na něj doráží:* Chcete od nás ryč? Navykl jste si rozlehlým horizontům? lestačí vám skutečný život? Toužíte do istších sfér?

Jiří *z hloubi duše:* Ano! Ano! Ano! *'yskočí na schod a utíká nahoru.*

Adam: Utíkáte?

Profesor: Co chce na galerii?

Straka: Podívejte!

Adam: Zbláznil se. Leze do stropu.

František: Má závrať.

Profesor: Je churav.

Starè: Slétne.

František: Nemohu se dívat. Ať ho hrání jeho strážný anděl!

Adam: To je skandál. V takovou chvíli!

Starè: Stoupá!

Profesor: Stoupá! *Všichni, hlavy naad, dívají se vzhůru.*

František: Stoupá — —

Opona.

TŘETÍ DĚJSTVÍ.

Táž dekorace. Týž den o něco později. Chýlí se k večeru. Kolem Jiřího *jsou seskupeni:* Profesor, Starè, František, Dorazil, Koníček.

Profesor: Kde že jsi byl?

Starè: Co nám to chce namluvit? To je asi vtip. Či to má být alegorie?

Profesor: Tak vypravuj.

Jiří *jasně, prostě:* Klečel jsem na prahu nekonečnosti.

Profesor: Mluví stále jako v horečce.

Starè: Chytil se ho fantas. Totiž ovšem, proč by to nemohlo být pravda? Já jsem taky jednou —

Profesor: O tom až po druhé.

František: Jak je ti, Jiří? Snad abychom povolali lékaře.

Starè: Povolejte! Jen jestli ho sem pustí, vždyť jsme tu jako v pevnosti. Nebýt na dvoře četnictvo, pro něž jsem poslal —

Profesor: Tys pro ně poslal?

Starè: Totiž chtěl jsem poslati, zrovna jak přicházelo.

František *Dorazilovi:* Tak nám to vysvětlete vy.

Koníček: Kapitán má pravdu.

Dorazil: Našli jsme ho nahoře na prahu —

Koníček *naznačuje pokleknutí:* Takhle. Jako ten mnich. Roztažené ruce.

Dorazil *v ekstasi:* Jako by čekal na zjevení.

František: A nemluvil?

Jiří: Já slyším zcela zřetelně, co si šeptáte. Proč o mne máte strach? Či si myslíte, že si z vás dělám blázny? Ach, ano, ano, vy nevěříte v zázraky.

Starè: Zázraků bych ve vědeckém ústavě netrpěl. Ale často se něco zdá zázrakem a není.

Profesor *Jiřímu:* A jaký byl ten práh — ten tvůj práh — *směje se.*

František: Vypravuj. Co se ti zdálo?

Profesor: Nesl tě nějaký orel na Olymp? Nebo jsi kroužil slunci vstříc?

Starè: Či jste zas letěl v aeroplánu?

Jiří: Letěl jsem, letěl, ztrácela se pode mnou země, viděl jsem ji v hlubinách jako ohnivou kouli, pak jako točící se globus, naposled byl to jen terč a jen bod — a já se vznášel plynným skupenstvím, a najednou přestalo to vlnění, ten pohyb, ten let, a já se zastavil, já, malý atom, uprostřed etheru, a byl jsem oslněn. Bílé, bílé světlo linulo se mi v duši. Přede mnou, ve mně prostor, dálka, pláň; pokud se tam o prostoru vůbec dalo mluvit. Cosi obrovský rozlehlého nahoru i dolů, napravo a vlevo: pokud tam vůbec platily představy jako směr a hmota. Viděl jsem něco, vnímal cos jako světlá, vzdušná prostranství. A všechno bez tíže, bez hran.

Profesor: A', mé sály.

Jiří: Vaše sály? Co vás napadá! Bylo to rozlehlé a spolu bez rozměrů, bylo to prázdné a spolu prolité světlem. A já, ač

6*

na prahu pouze, viděl jsem v hloub a do dálky, vzdálenosti pro mne nebylo, nevzlétal jsem, nepadal jsem, vznášel jsem se tam jako průsvitný mrak, *vzníceněji a vzníceněji*, a byl jsem venku a zároveň uvnitř a byl jsem to já a spolu někdo jiný, ne, něco jiného, co vidělo a žilo šestým nějakým smyslem. Přede mnou, u nohou se mi to střelo jako vzdušná obloha, a najednou jsem viděl, jak se na té ploše — bylo to jako nesmírná bílá louka —, jak se tam všechno pohybuje, všechno si běží vstříc, všechno si padá v náruč. Toho vítání, toho nadšení! A jak jsem přihlédl blíž, viděl jsem: to se tam sbíhaly rovnoběžky z celého světa a já jsem viděl, jak se líbají, jako děti před narozením; a viděl jsem tam lidi, a každý každičký člověk tam dostihoval svého snu a já jsem cítil: všechny touhy se tam vyplňovaly. A nevím, zda jsem dále postoupit nemohl nebo nechtěl, ale cítil jsem: jenom krůček, jenom prášek dělí mne od mého snu, ale zůstal jsem na prahu. A bylo to místo, kterému říkali soustátí lidstva a slavilo se tam sbratření všech národů a vznášel se nad tím hlas, ten zněl jako chorál a jako hosana, hosana, věčný mír. A stalo se šumění ve vzduchu a já slyšel, jak to se všech stran šeptá: zde je ráj, majetku není a není sluhů, není stáří a smrti není. A jak jsem tam klečel a rozpínal náruč, upadl jsem v podivný sen; cosi se ke mně sklonilo, já měl zavřené oči a viděl jsem to neviditelné, nehmotné a nepochopitelné — já jsem cítil, kterak postava nějaká, bílá, bílá,

bílá, nade mnou se sklání a líbá mne, líbá na čelo.

Profesor: To se ti zdálo?

Jiří: To se mi zdálo.

Profesor: To před tím snad.

Jiří: To před tím byla skutečnost.

Straka *vrazí do sálu, udýchán. Za ním Adam, jenž se třese zlostí:* Viktoria! Paulusi, máš to! Z druhých čtvrtí už je tu také telefon. Praha to rozhodla. Všechny číslice tu ještě nejsou, ale jedno je jisté: ty to máš vyhráno.

Jiří: Co mně ten zas přichází —

Straka: Jsi zvolen, kamaráde.

Staré: Neříkal jsem to? *Slavnostně:* Pane poslanče —

Profesor: A jak jinak? Adam?

Straka: To mu poznáte na tváři. Zeptejte se ho.

Profesor: Tedy —

Straka: Prask' jak lusk.

Adam *Jiřímu jedovatě:* Gratuluji vám, pane kolego. A gratuluji národu. Jeho vyvolený posel ve chvíli svého vyvolení měl — co to bylo? něco jako okamžik vyššího vnuknutí; posvěcení shora; nebo to bylo nějaké delirium? z radostí životních? z překotného mládí? To tak bývá. My tomu říkali opička, vy to jmenujete intelektuální kocovina — Je vůbec při smyslech? Je už příčetný?

Straka: Tedy vy, Dorazile. Zde máte statistiku. Na vás ovšem už nedošlo, ale je to velmi slušné.

Adam *sarkasticky:* Patrně rozhodlo něžné vděčné věčné ženství.

Koníček: *My* to vyhráli! *My* jsme kabrňáci! A ten nápad je ode mne. Hurá! To jsme vzali posici!

Jiří: Nu a —

Koníček: Ať žije kapitán Paulus!

Jiří: A co dál?

Koníček: Šturmem dál! Prolomit!

Dorazil: A dál a výš!

Straka: Raduj se přece. Jsi u cíle.

Jiří: Radovat... Mohl bych ještě žít, kdybych byl u cíle?

Adam: Cože? Utíká před odpovědností? Vrátila se ti to vláda tvých věcí do rukou, národe můj!

Starè: Dole vám volají sláva.

Straka: Pozor. Ale hodně jich volá hanba.

Adam: Ať mezi ně jde. Pan poslanec! Nemůže se mu nic stát, je imunní.

Profesor: Co vůbec chtějí? Je to ohavné.

Adam: Musí být hůř, aby bylo zas dobře. *Odejde dozadu.*

Starè: Kam pospíchá?

Dorazil: Štváč! *Jiřímu:* Hanička mi naznačila svou domněnku. Adam prý nedávno mluvil s Kudějem. A vaše podezření, pane doktore, přece nebude bez důvodu.

Jiří *u balkonu*: Těch holí, co mávají proti mně!

Dorazil: Kdo ví, co má teď za lubem.

Jiří: To je lákavé divadlo. Na to se musíme podívat z blízka.

Dorazil: Nebude to hračka se tam dostat. A promluvit.

Jiří: Ale neleknem se přece.

Koníček: My a leknout se! Hej, hola, Kuději, Adame!

Jiří: Pojďte, vyšetříme ty plány na místě.

Odchází s Dorazilem *a* Koníčkem *za* Adamem.

Starè: Co — co se tu děje? Ani slova tomu nerozumím.

Vlček *nesměle vchází.*

Starè: Odkud vy se berete?

Vlček: Račte prominout, jdu malovat.

Starè: Už bude tma.

Vlček: To se mi zrovna hodí!

Starè: Jak je to možné, že vás pustili? Vždyť jsme s obou stran hlídáni.

Vlček: Na rynku je tlačenice. Tak jsem šel k mostu, tam jsou ulice vyklizeny. Legitimoval jsem se, že mám k vůli tomu stropu přístup do sálu a patrola mne provodila přes dvůr.

Starè: S bajonetem?

Vlček: Zrovna tam vyjednává pan Adam aby ho pustili kolem, že chce na rynk.

Starè: A co chcete?

Vlček: Budu, prosím, malovat.

Starè: Malovat? Člověče, jsme ve volbách, všechno je vzhůru nohama, a vy si nedáte pokoj s tím mazáním? Copak víte, budete-li zítra na světě? Copak nevíte, v jaké době žijem?

Vlček: To je mi jedno. To bych se nedostal vůbec k práci, kdybych na to dbal. Nedávno vedle rabovali a já jsem si maloval.

František *přistupuje:* Přinesl jste si nářadí?

Vlček: Chci si jen okouknout náladu. Napadl mne motiv. Soumrak. Chci malovat

soumrak v tomhle sále. Nahoře svítí ješt ten obraz, *ukáže ke stropu,* a z koutů vy lézá takový stín — *Františkovi:* Víte, bud to mít takový opilý pohyb jako Kuděj, profil to bude mít takový špičatý, třeb jako, jako pan Adam — a všechno dokol bude tu přeházeno, rozmetáno.

František: Soumrak? Soumrak?

Vlček: Kdybyste tedy dovolil, abych s ty rozměry — *rozhlíží se.* Straka *mluv s* profesorem; František *stojí opodá*

Starè *táhne Vlčka k oknu, vedoucími na dvůr:* To je podívaná, co? Bravo, hura zdar! Nasazená bodla, disciplina — to j můj živel, vojenská krev se nezapře. To se rozumí, moderní duch v tom musí být Armáda, toť diskuse. A taky nic proti lidu *Táhne ho k balkonu.* Tady ho máte, náš bodrý lid, lehce se to dá svést, každou chvíli přestřelí, ale jádro je zdravé. Podívejte tohle to namalujte, pane malíř, ne to své večerní zátiší, ale tuhle křepkou massu panečku, to je umění budoucnosti. Počka — ne se tak ukazovat, mohl by sem vlítnout kámen. Jak jsem to řekl ministrovi, *k oknu* hle západ — *k balkonu:* tam východ — uprostřed mezi nimi, to jsme my, centrum, stráž světového pokroku. Co je kultura? Smírná cesta mezi bajonety a kamením. Co je inteligence? Nezkazit si to zde — ani zde. *Stojí zase u okna, spolu s profesorem.* Ale co je to? Bude se střílet? Co se tam vyjednává? Vždyť jsou mezi nimi civilisté.

Profesor: To vypadá, jako by stráž byla na dvoře zavřena a ne jako by chtěla ven, udělat pořádek.

Starè: To jsou patrně zatčení výtržníci mezi nimi. Velitel odporuje — oni zas na něj —

Straka: Ale vždyť je poznávám, to jsou úředníci; to vláda dala rozkaz, aby stráž odtáhla.

Profesor: A kdo nás bude chránit, dojde-li k něčemu? Máme spoléhat na vlastní pěsti?

Starè: Neříkal jsem to? *Vlčkovi:* A co vlastně chtějí?

Vlček *usedl a vytáhl skizzář; nevyrušen:* Chtějí prý do volební místnosti.

Starè: A to jste nám neřekl hned?

Vlček: Chtějí prý znemožnit výsledek, rozházet statistiku nebo jak se tomu říká.

Straka: Nu, já jsem svůj úkol vykonal.

Starè: Copak jsme proti nim? Nejsme taky z lidu? *Hluk roste.*

Straka: Či chtějí šturmovat museum?

Profesor: To jsou počátky konce. Mou sbírku plastik rozházejí a dají tam kojence.

František *ukáže nahoru:* Ta sýpka nahoře nebyla by pro ně dost zdravá.

Profesor: Zde ten sál se zavře a bude se ho užívat jen pro tábory lidu.

František: Aspoň se bude na nějakou dobu míň číst. Řekl to už starý Omar: buď je v knihách něco jiného než v Písmu, pak jsou škodlivé; anebo je tam totéž, pak jsou zbytečné.

Profesor: Z klášterů budou konírny, z kostelů lidové bassiny —

Starè: Ale musíš uznat, že na druhé straně —

Profesor: Na druhé straně budeme my.

František: Je-li celá inteligence jako my zde, tak nás nebude škoda.

Profesor: Dovolí se nám, abychom žebrali.

Straka: Teď je ticho. Pozor —

Profesor: Budu po kabaretech vypravovat anekdoty z Homéra. Vládu povedou Thersitové.

Starè: Kdo se neumí přizpůsobit —

Profesor: Fuj!

Straka *vyhlédl balkonovým oknem:* To k nim mluvil Adam. *Hluk propukne plnou silou.* Straka *běží nalevo ke dveřím. Do skleněné tabule balkonu třískne kámen.*

Straka *u dveří:* Hrnou se po schodech. Vyrazili dole vrata. Běží do volební místnosti. *Utíká doprostřed, pobíhá;* profesor *a* Starè *chopí Františka za ruku.*

Starè: Tady nezůstaneme. Ale kam? *Odvléká s* profesorem Františka *dozadu,* Straka *s nimi;* Vlček, *nevzrušen, rýsuje dál.*

Kuděj *spěšně vejde; za ním asi* šest výrostků: Je tu Paulus?

František *vytrhne se Starèmu, vrací se:* Já jsem doktor Paulus. Co mi chcete?

Kuděj: Toho nechte. To je neškodný blázen.

František: Kuději! Zapomínáte —

Kuděj: Právě že ne. Toho druhého. Kde je váš bratr?

František: Jemu nic nesmíte —

Kuděj: A on smí? Proti nám? Hledejte ho! Ať vás vede! *Odvádějí* Františka, *zbude* Kuděj *a* Vlček.

Kuděj: Co tu děláte?

Vlček: Ale — maluji toho mnicha.

Kuděj *se surovým výsměchem:* Ne-konečnost! *Vytrhne mu obraz a hodí jej na zem.* Malíř jsou? Budou natírat. Dáme ty maškary nahoře zabílit.

Vlček *uteče dovnitř.*

Kuděj *sám, jde k regálu:* Potvoro! *Vytrhne foliant.* Ty ses mne natrápila! Co jsem se tě nanosil! Těm, co okouněli vedle, blbcům, co se dloubali v nose a říkali si páni! *Vytrhne jinou knihu, kopne do ní, že z ní vylétnou listy, po nichž zuřivě šlape:* Tak — a kdo je teď pánem, já — nebo ty, prašivko jedna!

Starè, *jejž přivádějí zezadu:* Podívejme, to jsou k nám hosté. Už jste se tu dlouho neukázal.

Kuděj: Vydejte nám Pauluse!

Do sálu se nahrne větší množství: vzadu profesor, František, Straka.

Starè, *obrácen dozadu:* Pánové, prosím, aby se vzalo v úvahu —

František: Vy byste se nestyděl?

Starè: Stydím se, ale nemohu si pomoci.

Kuděj: Schoval se v černé komoře?

Starè: Ne. Prosím, já nebudu odpovídat než ano a ne.

Kuděj: Je ještě zde v baráku?

Jiří *volá zezadu:* Co se tu děje?

Starè *volá dozadu:* Nebojte se. Však oni vás nesnědí. Jsem tu přec já.

Jiří *ještě za scénou*: Hledají mne?

Kuděj: Pozor, aby neutek.

Starè: Já mu domluvím. Paulusi, vzdejte se po dobrém. Máte to marné. Je jich víc.

Jiří *vrací se s Dorazilem a Koníčkem.* Tady jsem. *Stojí klidně, ruce založeny.*

Koníček *ukáže na Kuděje:* Lumpe!

Kuděj: Co — co že — — Jako psa! Jako psa! *Běží proti Jiřímu.*

Koníček *zastoupí mu cestu:* Stát! *Hluk.*

Dorazil: Občané! Přátelé! Republikáni!

Jiří *povýšeným hlasem:* Přišli jste mi vyslovit důvěru?

Několik hlasů: Ať žije Paulus!

Jiří: Hlasovali jste pro mne. A vy, kteří jste proti mně, neprosím se o váš souhlas.

Hlasy: Posmívá se nám. Dráždí lid. Hanba! Hanba!

Kuděj: Neposlouchejte ho!

Jiří *ukazuje:* Znám vás — mluvil jste proti mně na schůzi horníků; a vy tam u sloupu hrozil jste mi na rynku, že mne zabijete —

Kuděj: Zabte ho!

Hlasy: Zaprodanec — Dobrodruh — Nedáme si nic namluvit!

Jiří *překřičí hluk:* Mužové a ženy! Vy, jejichž nitrem teče horký proud doby! Vy, jejichž ruce jsou strhovány vzhůru za něčím, co je mocnějšího než my! Co záleží na nás! Čím jsme víc než zlomkem zlomku v ohromném tom novém stěhování národů! Čím že jsme v tom prachovém víru, který se zvedá nad všemi kraji —

Hlasy: Co nám to povídá! Co je nám po takových žvastech!

Jiří *vyzdrážděn odporem a stržen chvílí, vyskočí na globus:* Do daleka vidím. Přes doly a moře. Dozadu i vpřed. Zachvívá se celá zeměkoule. Od tisíců let duje po ní orkán.

Do lidských srdcí vlétá jeho sémě a z našich íst se dere slovo vzdoru, píseň neukojené ouhy a výkřik věčné, nikdy neukončitelné vzpoury.

Hlas: Ať žije revoluce!

Jiří: A my na tomto místě, my, zapiatí v proud světové vůle, slibme si: nechť bolestný ten nepokoj, kterým je naplněn všechen dnešní lid —

Hlas: Tak on není proti lidu?

Jiří: — nechť dráždivý osten, který nás budí s místa na místo, nechť v našich prsou svár a bouř nezmění se ve směšnost a v kal a v lež!

Dorazil: Ať žije lidstvo lepšího zítřku!

Hlas: Ať žijí naši osvoboditelé!

Starè: Bravo, bravo, děkuji vám, mně ze srdce.

Ljuba *sestoupila s galerie, stojí u profesora:* Nesrazila jsem ho s jeho výšky. Nepřišel o křídla.

Koníček: Ať žije poslanec Paulus!

František *zastoupí Jiřímu, jenž seskočil, cestu; tvrdě:* Víš, co jim říkáš? Víš, co jim dáváš?

Jiří *přejel si rukou čelo:* Mně je to staletý sen. Jim je to alkohol na noc. *Obrácen k lidu:* Nevolejte: Ať žije Paulus! Volejte: Ať žijem sami! Volejte: Chceme mít přidáno! Volejte: Ať žije stávka! Vy chcete jiný plat — já chci jiné lidi. Vy chcete jíst a mít a bude vám dáno, po čem voláte, ale já chci hledat a sám.

Dorazil: Pane doktore —

Hlas: Uráží nás!

Jiný: To je neslýcháno. *Nový hluk:* Však si to s ním vypořádáme jinde.

Kuděj *vytrhl se Koníčkovi; křičí na Jiřího:* Podívejte ho, hrdinu. A na začátku války smlouval se s tajným.

Hanička *mezi lidem:* To není pravda.

Kuděj: Svažte ho! Je podplacen. Chránil konfidenta.

Hanička *protlačí se davem a stojí proti Kudějovi:* On — on — on! On udal pana doktora. Já to dosvědčím, jsem jeho neteř, já to přísahám.

Kuděj: Lhářko! Co se odvažuješ — *Sápe se na ni.*

Dorázil *ji zachytí:* Nebojte se, Haničko. Nedám vám ublížit. Občané! Dokážeme před soudem, že ten mstivý matros je podlý udavač. On dohnal Částka k sebevraždě, ale Částek byl nevinen.

Kuděj *vrhá se zezadu na Jiřího.*

Jiří *se otočí, srazí ho k zemi.*

Ljuba *vzkřikne:* Ať spáchal cokoli! Nepošpiň si ruce!

Koníček: Co velíš, abychom s ním udělali?

Jiří *štítivě:* Dej mi s ním pokoj. Dejte si ho do líhu — lidumilnosti. Tady — můj bratr ti poví, dávám mu plnou moc.

František: Bude zle, vydupáte-li zas nějakého Kuděje.

Jiří: Kdo že ho udělal?

František: Vy, kdož jste slepí. Vy, co pořád musíte něco kutit a urychlujete jen, čemu chcete zabránit.

Jiří: Tedy to uděláme tentokrát zcela bez romantiky. *Koníčkovi:* Ručíš mi za něj, že

se mu cestou nic nestane. Odevzdáš ho, *ironicky*, do rukou stráži bezpečnosti. *Františkovi:* A my na vlnách, my ve víru — —

Sál se prázdní.

Kuděj: Na policii? Mne? Tedy ať tam jde ten druhý taky.

Dorazil: Kdo?

Kuděj: Adam o tom věděl.

Dorazil: To víme, že tě štval proti nám. Teď dole na rynku znova.

Kuděj: Už dávno. Dávno. *Jiřímu:* Od něho jsem to měl, kdo napsal to lejstro s mapou. On mne s tím poslal na policii.

Koníček: Cože? Adam že kapitána —

Kuděj: Peníze mi cpal do chřtánu, abych teď byl zticha. Na šibenici prý přijdu, jestli o tom ceknu. A jak jste se vrátil, nahnal mi strachu, že se musím oběsit —

Straka: Tohle je novina. To musím za tepla — *Odejde.*

Jiří *ruku na spáncích:* Hnus — Hnus —, Hnus — — *Dorazilovi a Koníčkovi:* Jděte. Mezi mé voliče. Že jim děkuji. A řekněte jim... co chcete, co chcete.

Dorazil a Koníček *odvádějí* Kuděje *v sále zbývá* Jiří *s* Františkem, Ljuba *s profesorem.*

Jiří *s křečovitým smíchem:* Čí předtucha byla správná? Kdo poznal zločince podle tváře? A kdo že ho udělal?

František: My všichni.

Jiří: Kdo?

František: Všichni. Všichni... Vždyť je to jedno, bude-li to dnes nebo zítra. Jednou to přijít musí.

Jiří: Co musí přijít?

František: Vždyť soumrak už tu je. Vždyť tohle zde, *ukáže dokola,* žije už jen zdánlivě. A my sami, vždyť my jsme umřeli, to jsou jen přízraky, co se tu pohybuje — Vždyť už to nastalo, už jsme v tom, poslední křeč, poslední dějství našeho světa —

Jiří: Ne, ne! Žijem, žijem! Necítíš, jak nás to unáší? Znovu! Život je bez hranic, bez konce, bez pout. Slyšíš, jak to zde šumí? Slyšíš peruti dout?

František *se vzpamatuje:* Halucinace zas? Fantasto! Necítíš? Ljuba se na tebe dívá —

Jiří: Halucinace? Já jsem tam byl, na prahu jsem klečel. — Já jsem to měl, a všechno ve snách bylo mé. A nemyslíš, že člověk může se vzdát, dobrovolně vzdát, když se mu ve snách vyplnilo? Vzdát se a jít zase dál, zase dál —

František: Nerozumím ti.

Jiří: Vítr času mne nese, burácí sálem, valí se rozjetý kotouč, kolo a vír —

Zdola je slyšet, jak se vzdaluje množství za zpěvu písně.

Jiří, *oči vzhůru, pak ruku na spáncích:* Kam jen? Kam?

Chvíle mlčení. Profesor *mluví nalehavě s* Ljubou, *za chvíli s ní odchází nahoru. Stmívá se.*

Jiří: Teď to přec musíš cítit, jak se to valí do neznáma. S námi, přes nás. Jsme bezmocni, v peřejích času.

František: To se ti jen zdá, Jiří. To je jen v tobě, ta horečka. Kdyby ses díval po léta na hvězdy, poznal bys, že je to jenom náš lidský klam. Viděl bys všechno

najednou — co bylo, co bude; co přešlo, co přejde.

Jiří: Máš tu svou odevzdanost z nové astronomie?

František: Také. Ale život mi ji do srdce vtloukl hloub . . . Slyšíš, teď je venku zcela ticho. Ale nezní to jako zavzdychání z hloubi? Snad vzdychá město, že nemůže usnout.

Jiří: Snad vzdychá čas — ve chvíli, kdy se rozpomíná na sebe.

František: Pořád ten tvůj letící netvor! Jediná skutečnost je hluboký spánek věcí. Také já jsem se proti němu prohřešil — vzpomínáš? *ukáže na globus* — svým příliš hlasitým slovem.

Jiří *před balkonem:* Vy černé věže, pro které bychom byli tam venku podstoupili rádi potupnou smrt, kam plujete, stožáry nad vodou?

František: Ten večerní šum až se stiší — pak zpívá jenom jez.

Jiří: Ty řeko, u níž jsem hostem, jakou nám zpíváš ukolébavku?

František: Jen hostem?

Jiří: Paulusové byli vždycky a všude jen hosty.

František: A přece, miluji báně, jež tuším v dálce, i vůni těch sedmi pahorků.

Jiří: Všechno je náhoda. Náhodou našel náš otec matku — svou jižní lásku a poslední dobrodružství, když proputoval Evropu, náhodou přišel náš praděd k nám na pomezí tam dole, náhodou přišli jsme na svět a stali jsme se poutníky, já po globu, ty ve vesmíru.

František: Což tvé putování není u konce?

Jiří: Já cítím, že není tu stání pro mne — já cítím, že jed, o němž jsem ti mluvil, dobouří — já cítím, jako bych odplouval, odplouval . . .

Dorazil *za scénou:* Prosím, pane ministře. Páni jsou ještě zde. *Vstupuje s* Vacátkem *a rozsvítí elektrické světlo.* Já už potom dám shasnout.

Vacátko, *jemuž* Jiří *jde vstříc a* František *se klaní:* Tady jsou, oba páni hvězdáři. Já jdu k tomu, který objevil tu novou hvězdu: nekonečnost. *Františkovi:* Prosím, jen zůstaňte, příteli, nemáme tajemství. *Jiřímu, jenž chce mluvit:* Jako by se stalo. Straka mi telefonoval, teď mi to dopověděl. Vím i to, jak jste tu stál, *ukáže na globus,* na točícím se kole, jako tentononc, bohyně Štěstěny. *Františkovi:* Nu jen povězte, nepřeje mu štěstí? Není on jako princ z pohádky?

František: Ano; a kdyby hodil prsten do řeky, jemu by také přinesli rybu a v jejím břiše by se ten zlatý kroužek nalezl.

Vacátko: Tak jste to dobře vystihl. *Jiřímu:* Gratuluji vám. Osvědčil jste takráznou ruku, jaké potřebujem. A zbavil jste nás toho otrapy, Kuděje. To nemůže zůstat bez uznání. Pravý muž na pravé místo.

Jiří: Věc je ta, pane ministře. Nemohu se vázat. Snad mne bude zas třeba v cizině. Dostávám z Paříže naléhavé depeše, abych alespoň tam přijel, nechci-li se sám účastnit vědecké výpravy.

Vacátko *Františkovi:* Přimluvte se za mne. Ať nepovrhuje tím, co se mu nabízí.

Jiří: Aspoň je památka Částkova očištěna. To je jeden z našich pravých tichých hrdin.

Vacátko: Pojmenujem podle něho ulici na periferii. Ale to s Adamem, kolego, mějte rozum, nedělejte z toho aféru.

Jiří: Kuděj bude vypovídat na policii.

Vacátko: Nebude vypovídat.

Jiří: A jeho neteř poslouží dalšími údaji. Dorazil mi naznačoval.

Vacátko: Neposlouží. Dejte si říci. Nedojde k procesu. Co zde povídal, to mluvil v opilství. Dostanem ho do ciziny a povede se mu líp než tady. Záleží na tom, jestli vy to nerozšlapete. Aspoň než bude přes hranice.

Jiří: Dorazil nepodnikne nic beze mne. A já —

Vacátko: Nu vy — vaše postavení — váš talent — *Je zmaten; Františkovi:* Prosím vás, ať mi neříká ne, ať si vyžádá lhůtu, ať si vyžádá —

František: Nebudu rušit. *Jiřímu:* Dávals mi prve plnou moc. Dovol, abych ve tvém jméně promluvil teď. Nahoře. *Vacátkovi:* Do půlnoci dá vám Jiří jistě odpověď. Prominete — *odchází nahoru.*

Vacátko *rozčilen:* To nesmí ven. Za žádnou cenu! Buďte rozumný. Máte nás v rukou. Chci říci, máte v rukou budoucnost a bezpečí země. Ubohá zem. Zas tedy bude rozeštvána. A co všecko se při tom vypere. Zase to poroste jako lavina špíny. Mějte rozum! Kariera je otevřena talentům, řekl jednou kolega, který tomu rozuměl. Neza-

7*

hazujte ji. Vaše strana je pro nás velm důležita. Zasluhuje, aby byla ve vládě za stoupena.

Jiří *mlčí.*

Vacátko *utírá si čelo:* To je horko — jako by měly padat hvězdy.

Jiří *mlčí.*

Vacátko: Já tu s vámi nemluvím z kulturu; my si to s kolegou přehodíme já mám právo nabídnout vám — co chcete co chcete. Nu? Mlčíte? Tedy do půlnoci — ne, za hodinu mi dáte odpověď. Budu sán u telefonu. Slibte, že ano. Dejte mi na t ruku. To nesmí na veřejnost. To by byl hrozné, hrozné. *Odchází.*

Jiří *chodí nervosně sem a tam.*

František *sestupuje:* Nuže — domluvil jste se?

Jiří: Koupit mne chce. Jaká je v tom bída. Náhoda světem vládne. Náhoda státem vládne. Náhodou se mohu stát ministrem Zprvu bez portefeuille. Pak si to ... vyměním. Třeba za armádu. Nebo za finance

František: Tiše, hochu. Vyžádal si lhůtu. Musíme ještě všichni spolu promluvit —

Jiří: Kdo?

Profesor *sestupuje; vede za ruku Ljubu* Prosím tě, dítě, pojď. Vždyť je to nemožn tak déle žít. Slíbilas to mně a slíbilas t doktorovi.

František: Ano, Ljubo, žádal jsem o to K vůli němu. K vůli nám všem.

Profesor: Dobrá. O nás nemluvte S námi nemluvte. My patříme do staréh železa. Ale spolu přece ano. Řekněte si to

Vymluvte se. Vykřičte se. Vždyť to není možné, aby také mezi vámi bylo to mlčení. Ten chlad. Ta dálka. *Velmi bolestně:* Kam to s námi spěje? To nemůže dobře skončit. To nejsou jenom ta léta mezi námi: když vy, vy mladí, si navzájem nerozumíte, když vy se zabořujete do takových cizích světů, jako byste byli nepřátelé. Copak nemůžete k sobě? Copak se něco stalo? něco tak hrozného mezi vámi? Podívejte — *vede je k balkonu* — před vámi leží město, bylo tolikrát rozerváno tím, že si v něm nemohli rozumět, — že si nemohli podat ruku — Ale vždyť vy se máte rádi — vy bratři vespolek — ty, Ljubo, a ty, Jiří — máte se rádi a nemůžete k sobě, protože nechcete; vy vzdorovití; vy zarytí. A tak jste dnes od sebe dál, nežli když jste byli — ty doma — ty na druhém konci světa. Mne nechte stranou — já bych jen překážel... *Těžce, sám, odchází.*

Je ticho. Ljuba *a* oba bratří *stojí na balkoně.*

František *po chvíli:* Teď letí anděl mezi námi... *Ticho.*

Hanička *přichází; nepodívá se na balkon, uklízí knihy, jež rozházel Kuděj, a tiše si zpívá:*

Proč tvé rudé líčko pobledá?
— Srdce, srdíčko mi usedá.
Proč tvůj hlas tak zklamaně teď zněl?
— Motýlek se mih a uletěl.
Proč jsi smutna jako na podzim?
— Mohu zpívat. Slovy nepovím.

Jde ke vchodu, shasne elektrické světlo a odchází. Sál je ponořen v úplnou tmu, jenom

s balkonu sem padá jasný noční pruh, v jehož záři leskne se globus vpředu.

František: Jako by to dusno náhle spadlo.

Ljuba *ukáže na oblohu:* Jak se třpyt ta třetí ve Velkém voze. A jak se třese Jako by chtěla promluvit.

Jiří: Dívávali jsme se na ni v stejnou chvíli. Měla přinášet mé pozdravy.

Ljuba: A teď se na ni díváme spolu My všichni tři.

František: Nedorozumění se vysvětlí Váš otec má pravdu. Bude se vám krásně žít

Ljuba: Nehrajte si na prozřetelnost Franku. Nechte mluvit mne, *jde do předu* Teď, když je noc, doufám, že mám dos síly, abych vám oběma řekla všechno. Jsen vám povinna zpovědí, vám oběma.

Jiří: Také já se ti vyzpovídám, Ljubo Od té doby, co jsem tě neviděl —

Ljuba: Od té doby se mi po tobě stýskalo Frank ti poví, jak se mi stýskalo.

Jiří *vášnivě:* Toužil jsem po tobě, prahnu jsem po tobě.

Ljuba: Ne tento tón, Jiří. Teď, kdy vás mám, když vás oba zas vidím, znám svou cestu. Svou jedinou cestu. Je tak prostá A hned jak jsi se vrátil ze svých cest, jak jsme stáli zde, *stojí u globu,* tušila jsem j před sebou. Ale neměla jsem sílu si j přiznat.

Jiří: Tenkrát, jak jsi mne shlédla, přizne se, tys cítila, že se něco zlomilo v tobě tys cítila, že něco umírá?

Ljuba: Ne... ale zaúpělo to ve mně tak bolestně a k pláči.

Jiří *hořce:* A ve mně hlaholily všechny zvony.

Ljuba: Jak jste mi to řekl před tou chvílí, Franku? Skřížený pocit ve vás, řekl jste mi. Ale to nebylo jen Rusko. Jako by se mi dva meče skřížily v hrudi, ano, tak to bylo; a jako bych nevěděla, která bolest pálí víc: láska k tobě — nebo *Františkovi,* láska k vám.

František: To jste mi nikdy neřekla... Jiří, slyším to z jejích úst po prvé! Mezi námi bylo mlčení . . .

Jiří *Ljubě:* Ty trpíš svým srdcem příliš bohatým. Jsi příliš dobrá pro náš svět, *kajícně:* A já — a já —

Ljuba: Nesypej popel na svou hlavu — vím to od ní, z čeho se chceš zpovídat. Ale já to jsem, jež musí prosit za odpuštění. Když jsme se dnes odpůldne rozloučili, Franku, padla na mne úzkost; a kdybych tě, Jiří, byla viděla v tu chvíli, byla bych se ti vrhla okolo krku a chtělo se mi křičet do celého světa, jako se mi chtělo křičet do očí tvé — tvé Bessie, že tě miluji, miluji, miluji. Neboť já jsem tě nikdy ráda mít nepřestala.

Jiří: Ljubo!

Ljuba: A nepřestanu. Ó, byly chvíle, kdy jsem si přála, abys mne byl unesl, uchvátil . . .

Jiří: Ljubo, Ljubo!

Ljuba: I to jsem ti musila říci, tak krutá musím být. *Přejede si rukou čelo:* Ale byly to chvíle jen, jen chvíle, kdys nebyl u mne, neboť já — opovrhujte mnou, zavrhněte mne přece — já měla z vás dvou vždy toho ráda

víc, kdo nebyl u mne, kdo byl v dálce, po kom jsem toužila. Proto jsem tak čekala na tebe — proto jsem se bála, abyste mi nedal sbohem na vždycky. Ale jak jsi dnes klečel na prahu u mne a když jsem se nad tebou skláněla —

Jiří: Jak? To nebyl sen, že mne na čelo líbáš? Což bylas to tedy opravdu ty, tělesně ty?

Ljuba: Když jsem se skláněla nad tebou a ty když jsi klečel jako mnich, jenž vzývá svou nekonečnost, tu jsem prohlédla, Jiří, tu jsem tě pochopila, že ty nejsi, nemůžeš a nesmíš být vyplněn láskou k jedné jediné —

Jiří: Jen k tobě, jen k tobě!

Ljuba: Ne. A nyní to vím: Ty šlapeš po plazu a při tom slyšíš hudbu sfér. Ty chceš se s chlapy rvát a při tom o nás míti svůj nedotčený sen. Ty miluješ Ljubu — ale jinou než mne, jak tu před tebou stojím. Ty miluješ někoho, koho jsi si vysnil, vybásnil, vidinu nějakou vzdálenou, která s mou bolestí a s mým životem nemá společného mnohem víc než jméno. Ty máš svatyni Ljubu, jako svatyni práci nebo svatyni vlast. Ale jakmile by tvá představa oživla, jakmile bys mne měl — buď bys mne opustil anebo bys měl ruce svázané a přestal bys být tím krásným, mladým, světlým, jakým tě chci mít —

Jiří: Mýlíš se, Ljubo.

Ljuba *pevně:* A mýlím-li se, pak se nemýlím o sobě. V svém pokoji sama, nebyla jsem si jista, zda mne nějaký cit, silnější než já, neschvátí a nevrhne do tvého

náručí. Ale zde, před vaším okem, Franku, které mne tiše pronásleduje od té chvíle, kdy jste mi přinesl jeho vzkaz ze žaláře, před tím klidným, zneklidňujícím okem vrací se mi jistota.... Podejte mi ruku. Podejme si ruku. My tři se musíme ještě shledat. Někdy a někde. Zde na zemi nebo na hvězdách jednou.

František: Jednou?

Ljuba: Nevíme dne ani hodiny, Franku. Mám na určito od Čortkova slib, že mne vezmou zpátky domů. Musím pokleknout na matuščině hrobu, musím se přesvědčit, zda mé malé hříšné malicherné srdce dovede tam ještě klečet před něčím novým, neznámým.

Jiří: Zklameš se —

Ljuba: Ani zklamu-li se, nebudu litovat.

Jiří: Chce-li se ti pracovat a pomáhat, nenašla bys jinde, kde by tě potřebovali?

Ljuba: Nevaruj mne. Nepřemlouvej. Bylo by to marné. Jsem věřící, a tu víru v mou zem a tu víru v lidstvo přes všechny řeže, přes tu všechnu krev, tu mi vrátil Frank... *Bolestně.* Vždyť to je to, čeho nepochopíte, vždyť to byl ten dvojsečný meč v mé hrudi: mé srdce, Jiří, bylo tvé a má víra šla za ním.

František: Chápu vás. Oba vás chápem.

Ljuba: Byla tak tichá jemná bolest mezi námi třemi, byla to touha a byla to trpkost, a tys, tys, Jiří, odbyl to nevýslovné zcela krátce a zcela po mužsku: žárlivostí... Což, přebolí to. Hůř bude s otcem. Rozruší ho to příliš. Ale než se vrátím — vrátím-li se — budete k němu docházet?

František: Mne nemá rád. K srdci mu přirostl Jiří.

Jiří *trpce, stále u globu:* Ovšem, a já patřím také k starému světu, není-li pravda, Ljubo? Nepřipadám ti také jako přežitek dob, které už dávno neexistují? Jako světlo hvězd, které vyhasly?

Ljuba: Ne, ale jako zázračný rytíř a drakobijce z divuplných dobrodružství.

Jiří: Rozumím ti. Zatím, co jsem byl pryč, posunuly se u vás na vašem orloji rafije a ukazují teď jiný čas nežli u mne. Ty jdeš za novým dobrodružstvím na vlastní pěst a já ti dávám za pravdu, tvůj svět není můj, tvá víra není má. *Podává jí ruku.*

Ljuba: Loučíš se?

Jiří: Co mohu já nalézt ve svém novém světě, pro to ty bys měla jen pokrčení ramen.

Ljuba: Kam půjdeš?

Jiří *jde k balkonu:* Pozdrav a útěchu panu ministru vnitra. Ať klidně spí. Nerozvířím sporů, jež by škodily zdraví národa. A také o svého Kuděje ať nemá strach. Nepřitížím mu svědeckou výpovědí. Nepověsím mu znova smyčku na krk. Ani tomu druhému. Bude tu vše, jako by mne nebylo bývalo. Bude to spát, bude to hnít, ale nebude v tom aspoň násilí.

František: A ty sám?

Jiří: Ostatně, z Dorazila bude výtečný zástupce lidu. A jen ať se těší, však mu také zazpívá ten ptáček zpěváček. Škoda, že není lepší řečník. Ale je zdravý a obratný,

a jeho je budoucnost. A já — Ó, ze mne bude něco zcela kromobyčejného... Ljubo, vše je průchodisko jen, průsečník, zastávka. Jak jsem na prahu klečel, poznal jsem, že všechno se sběhne, splyne a spojí. Jenom mimoběžky ne, ty utíkají mimo...

Ljuba *u balkonu:* Neletěla tam hvězda?

Jiří: A máš pravdu. Co by bylo z bludného kamene, který prolétá svou cestou bez zákona a mimo vykázanou dráhu, co by bylo z jeho lesku, kdyby spadl do náruče matičky země? Pohasl by, vydechl by na poli, k němuž přiletěl a po němž toužil.

František: A tvé plány?

Jiří *trpce a hrdě:* Nezapomenu, že jsem zrozen pro veliké věci. Ljubo — Francesco — a vy, město a věže a jeze a ty, můj celý milovaný kraji, budete na mne moci být hrdi. Zde před námi, to vše by bylo na dosah ruky, to všechno jsme mohli mít, ulici ošemetnou a obludný dům, tam palác a nahoře hrad. Ale jsou vyšší cíle. Ale jsou vzdálenější cesty. Ale jsou větší nebezpečí. Vzpomínáš, Ljubo? Jak jsem ti ukazoval prales, tam *ukáže na globus* — poblíže moře, a jak jsem tě unášel na tom šíleně pádícím koni? Několik měsíců — a nebudete o mně slyšet. Ale pak: odkryju zapadlou říši, stanovím tušený zákon a postavím vaši kulturu na hlavu — A všechno, všechno je ještě možné. *Blouznivě.* Snad objevím šestý díl světa. Snad — snad dokážu, že na hvězdách jsou lidé a kudy k nim vede cesta. *Zadívá se na oblohu.*

Já pluji, pluji bez závrati, to všechno bude mi patřit, jak ho jen najdu, jen rychle, bez cíle a bez zastávky hrdě dál —

František: Blouzníš?

Jiří *chytí ho za ruku:* Je to zde? Či tady? Nebo tam ten?

Ljuba *těsně u něho:* Kam hledíš? Co hledáš?

Jiří *ztracen ve vesmíru:* Jediný — jeden — pevný bod.

Opona.

OTOKAR FISCHER

ORLOJ SVĚTA

HRA O TŘECH DĚJSTVÍCH

II. KNIHA JEVIŠTĚ

OBÁLKA VLASTISLAVA HOFMANA,

ÚPRAVA V. H. BRUNNERA

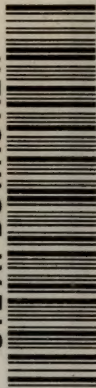
VYDAL FR. BOROVÝ,

NAKLADATEL V PRAZE

TISKEM POLYGRAFIE

V BRNĚ 1921

POLYGRAFIA, BRNO

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 19 25 10 010 5